

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

2019

Iveta Vaněčková

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

„Time-pressure paradox“: nové technologie a nedostatek času

Iveta Vaněčková

Plzeň 2019

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra filozofie

Studijní program Humanitní vědy

Studijní obor Teorie a filozofie komunikace

Diplomová práce

„Time-pressure paradox“: nové technologie a nedostatek času

Iveta Vaněčková

Vedoucí práce:

Mgr. Libor Benda, Ph.D.

Katedra filozofie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2019

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval(a) samostatně a použil(a) jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, srpen 2019

.....

Poděkování

Ráda bych poděkovala svému vedoucímu práce,
Mgr. Liboru Bendovi, Ph.D., za jeho profesionální vedení a užitečné
komentáře.

OBSAH

1	ÚVOD	1
2	THOMAS ERIKSEN A PRVNÍ FORMULACE TIME PRESSURE PARADOXU	4
2.1	INFORMAČNÍ SPOLEČNOST	4
2.1.1	<i>Vnímání času v informační společnosti</i>	5
2.1.2	<i>Příliš mnoho informací</i>	7
2.2	AKCELERACE	8
2.3	SHRNUTÍ.....	10
3	TEORIE HARTMUTA ROSY	11
3.1	MODERNIZACE	12
3.2	ZRYCHLENÍ SPOLEČNOSTI	13
3.2.1	<i>Technologické zrychlení</i>	14
3.2.2	<i>Sociální/kulturní zrychlení</i>	15
3.2.3	<i>Zrychlení tempa života</i>	17
3.3	CO POHÁNÍ ZRYCHLENÍ.....	23
3.3.1	<i>Technologický motor</i>	24
3.3.2	<i>Ekonomický motor</i>	25
3.3.3	<i>Kulturní motor</i>	26
3.4	ZPOMALENÍ	27
3.4.1	<i>Přírodní a antropologické limity rychlosti</i>	27
3.4.2	<i>Neprozkoumaná místa</i>	28
3.4.3	<i>Neúmyslná zpomalení</i>	28
3.4.4	<i>Úmyslná zpomalení</i>	28
3.4.5	<i>Únik z rychlého tempa života a snahy o jeho zpomalení</i>	29
3.5	ETICKÉ A POLITICKÉ DŮSLEDKY ZRYCHLENÍ	30
3.6	SHRNUTÍ.....	32
4	SHERRY TURKLE A JEJÍ POHLED NA MODERNÍ TECHNOLOGIE	34
4.1	MOBILNÍ TELEFON JAKO NÁSTROJ K ÚNIKU OD REALITY	34
4.2	MOBILNÍ TELEFON JAKO NAŠE DRUHÉ JÁ	35
4.3	MOBIL JAKO NÁŠ NEJLEPŠÍ PŘÍTEL	36
4.4	DŮLEŽITOST KOMUNIKACE V REÁLNÉM SVĚTĚ	38
4.5	SHRNUTÍ.....	39
5	TEORIE JUDY WAJCMAN	40
5.1	NAKLÁDÁNÍ S ČASEM	40
5.1.1	<i>Rodina</i>	41
5.1.2	<i>Práce</i>	42

5.1.3	<i>Technologie</i>	42
5.2	KOLIK ČASU MÁME?.....	44
5.2.1	<i>Volný čas</i>	45
5.2.2	<i>Více volného času než kdy dříve</i>	47
5.3	MNOHOSTRANNÁ USPĚCHANOST	48
5.3.1	<i>Tři dimenze úspěchanosti</i>	49
5.4	SHRNUTÍ.....	51
6	SROVNÁNÍ MYŠLENEK ERIKSENA, ROSY, TURKLE A WAJCMAN	53
6.1	POROVNÁNÍ TEORIÍ HARTMUTA ROSY A JUDY WAJCMAN	53
6.2	TEORIE HARTMUTA ROSY V KONTRASTU S MYŠLENKAMI THOMASE ERIKSENA	57
6.3	MYŠLENKY ERIKSENA V KONTRASTU S WAJCMAN A TURKLE	60
7	ZÁVĚR	64
8	ZDROJE	66
9	RESUMÉ	69

1 ÚVOD

„Time pressure paradox“, v překladu paradox časového presu, je v posledních letech stále více diskutovaným tématem. Mnozí lidé jsou pod časovým tlakem, cítí se být neustále ve spěchu, zdá se jim, že nic nestíhají, že musí udělat mnoho věcí, ale nemají na to dostatek času. Na druhou stranu, vyspělé technologie posledních desetiletí, jejichž další vývoj neustále pokračuje, by nám měly život zjednodušovat a zlepšovat. Měly by nás v jistém smyslu osvobodovat a přinášet nám více volného času. Jak se ovšem zdá, není tomu tak a stále větší pozornost v rámci odborné i publicistické literatury je věnována skutečnosti, že namísto úspory času nám nové technologie fakticky čas berou. A právě to je tzv. paradox časového presu.

Zdá se, že někteří lidé v současné době stále někam spěchají, odkládají různé věci na později, protože mají momentálně mnoho práce, neustále vyřizují e-maily, píšou zprávy, nebo někam volají, kolikrát nemají čas se někde sejít na chvíli s přáteli, nebo se dokonce i jen najíst. Přitom máme k dispozici mnoho nových, vyspělejších technologií, jako například chytrý mobilní telefon, internet, auto, nové softwary v počítačích a další, s nimiž bychom měli mít život naopak jednodušší. Jak je tedy možné, že se neustále vymýšlejí mnohé věci, které nám mají život zjednodušit, abychom měli více volného času, ale namísto toho to spíše vypadá, že nic nestíháme? Cílem této práce by tedy měla být formulace příčiny, či příčin (předpokládáme, že jich bude více), které za pocitem časového presu na základě dosavadních publikací pravděpodobně stojí a jakou mírou to ovlivňuje lidi. Využijeme přitom myšlenek čtyř významných vědců, kteří se v současné době zabývají popisem a analýzou tohoto fenoménu. Stručně si u každého z nich myšlenky představíme, popíšeme si, jak se paradox projevuje ve světě i v našich běžných životech a stanovíme si nejdůležitější body, ze kterých budeme vycházet. Při následném srovnání pak uvidíme, v čem se autoři publikací shodují, či v čem se jejich názory liší.

Teoretická část práce slouží k uvedení do kontextu a problematiky paradoxu časového presu. Východiskem mého výkladu budou myšlenky čtyř významných společenských vědců, kteří se tímto jevem přímo zabývají, nebo jsou s ním úzce spjati. Prvním z nich je norský antropolog Thomas Hylland Eriksen, který jako vůbec první na

fenomén paradoxu časového presu a jeho vztah k novým technologiím poukázal ve své esejistické knize *Tyranie okamžiku*. Na základě jeho úvah a myšlenek z této knihy budou vymezeny klíčové etapy, kterými společnost v průběhu let procházela právě s ohledem na její časovou organizaci, a budou popsány příslušné proměny v temporální struktuře společnosti, spojené s fenoménem sociální akcelerace a současným rostoucím pocitem nedostatkem času. V této souvislosti budou rovněž popsány také základní časové charakteristiky současné společnosti, jakož i problematické důsledky, které z nich podle Eriksena vyplývají.

Toto předběžné vymezení paradoxu časového presu a jeho vztahu k informační společnosti poslouží jako základ pro lepší pochopení i zhodnocení obsahu následujících kapitol. V těch bude věnována pozornost dvěma základním teoretickým přístupům, které se snaží popsat různé jevy související s temporální strukturou současné společnosti a nalézt odpověď na otázku, co je příčinou (nebo příčinami) tohoto paradoxu. Jedná se o teorie rozpracované německým sociologem Hartmutem Rosou a australskou představitelkou sociálních studií vědy a technologie Judy Wajcman. Budou popsány a vysvětleny hlavní myšlenky obou teorií a na závěr bude vše podstatné a důležité shrnuto. Jako první bude pojednáno o teorii rozvinuté Rosou, kterého lze považovat za autora vůbec první systematické sociologické teorie o paradoxu časového presu. V návaznosti na Rosovu teorii o akceleraci bude jako konkrétní příklad proměn mezilidské komunikace v důsledku sociálního zrychlení použita analýza od Sherry Turkle z její knihy *Alone Together*, neboť její myšlenky také velmi úzce souvisí s tímto paradoxem. Tato americká psycholožka se zabývá převážně tím, jak technologie mění náš celkový životní styl a komunikaci mezi lidmi navzájem, včetně temporálních aspektů těchto rovin lidského života, přičemž v této souvislosti se zabývá zejména užíváním mobilních telefonů. Následně pak bude pojednáno o teorii Wajcman, která kriticky rozvíjí a upřesňuje Rosovu teorii a zároveň zmírňuje a relativizuje některé závěry Turkle.

Závěrečná práce pak bude věnována kritickému srovnání hlavních myšlenek všech čtyř autorů. Nejprve budou stručně porovnány obě hlavní teorie, tedy teorie Hartmuta Rosy a Judy Wajcman. Budou popsány hlavní myšlenky a rysy, ve kterých se obě teorie zásadním způsobem liší, ale současně bude upozorněno i na některé jejich

společné aspekty. Při tomto srovnání bude dodatečně využito i myšlenek dalších autorů, zabývajících se jevy spojenými se sociálním zrychlením a nedostatkem času ve vztahu k novým technologiím, ať už se jedná o již zmíněného Thomase Eriksena či Sherry Turkle, nebo například o sociálního kritika a autora publikace *The Culture of Speed* Johna Tomlinsona. Následně budou podrobeny souhrnné komparaci myšlenky Eriksena, Rosy, Turkle i Wajcman. Jak se pokusím prostřednictvím provedené komparace ukázat, paradox časového presu není fenoménem, který by měl nějakou „jednu“ jasně identifikovatelnou, obecnou příčinu, ale jedná se o fenomén s komplexní a kontextuální povahou a jeho zkoumání vyžaduje zohlednění většího množství teoretických perspektiv, jakož i propojení teoretického i empirického metodologického přístupu.

2 THOMAS ERIKSEN A PRVNÍ FORMULACE TIME PRESSURE PARADOXU

Thomas Eriksen, norský antropolog, spisovatel a publicista, jako vůbec první poukázal na paradox časového presu. V knize *Tyranie okamžiku* uvedl prvotní myšlenky, zmínil mnoho postřehů ze života a formuloval úvahy o tomto jevu – jeho vzniku, příčinách a společenských dopadech. Ve své knize spojuje fenomén paradoxu časového presu konkrétně s takzvanou informační společností.

2.1 Informační společnost

Eriksen přistupuje k problematice sociálního zrychlení v první řadě z historického hlediska. Vývoj lidstva prodělal za stovky let mnoho změn. V průběhu utváření společnosti, která došla až k té moderní (či pozdně moderní), kterou dnes známe a žijeme v ní, docházelo k různým změnám nejen v uspořádání společenských vrstev jako takových, ale i v jiných oblastech, jako je kultura obecně, společenské zvyky, přístup k přírodě i k technologiím, a měnilo se právě i vnímání času.

Společenský vývoj lze dle Eriksena rozdělit do tří základních fází. První z nich je fáze agrární, která přišla s nástupem zemědělské revoluce. Do té doby žili lidé v menších, migrujících skupinách a živilo se lovem a sběračstvím. Se vznikem zemědělství lidstvo ustoupilo od kočovného způsobu života, jednotlivé kmeny se usadily a postupně začaly tvořit vesnice, později města. Společnost byla však nadále pevně spjata s půdou a jejím obděláváním, člověk se soustředil na nalézání a dobývání přírodních zdrojů. Hlavním výrobní silou byla síla lidská.¹ S příchodem průmyslové revoluce během 17. a 18. století se společnost posunula do fáze industriální. Rozvoj vědy vedl ke vzniku nových vynálezů, technologií a zároveň k masivnímu objemu výroby. Tovární výroba se stává zdrojem bohatství na úkor laciné pracovní síly. Vznikají tak první továrny, ve kterých stroj poprvé plně nahradil člověka, lidskou pracovní sílu začínají nahrazovat jiné zdroje (stroje poháněné párou, později elektřina). Rozrůstají se města, do nichž přichází lidé z vesnic. Mění se podoba rodiny – na rozdíl od rodiny společnosti agrární, kdy pospolu žilo několik generací, se rodina industriální skládá jen z nejužšího okruhu členů.² Posun ze společnosti industriální do třetí fáze, tj. fáze postindustriální se datuje do poloviny 20.

---

¹ Wikisofia. Postindustriální společnost. *Wikisofia* [online]. [cit. 2019-6-27]. Dostupné z: https://wikisofia.cz/wiki/Postindustri%C3%A1ln%C3%AD_spole%C4%8Dnost.

² Wikisofia. Postindustriální společnost.

století. Stalo se tak vlivem rychlého technologického rozvoje, který umožnil přechod pracovní síly k poskytování služeb od výroby. První zemí, která prošla takovou změnou jsou Spojené státy americké. Jedním z nejdůležitějších aspektů postindustriální společnosti je důraz na vzdělání a vědění jakožto celoživotní proces. Jak v této souvislosti Eriksen zdůrazňuje, v ekonomice postindustriální společnosti se (zcela nově) stala klíčovou komoditou informace. S novými technologiemi se velkým tempem zrychluje komunikace, doprava i obchod, což vede k následné globalizaci planety. Spolu se vznikem kyberprostoru a sociálních sítí mizí hranice společnosti. Vzniká tzv. informační společnost.³

Informační společnost ovlivňuje život individuálního člověka i chod společnosti jako takové v mnoha směrech. V dnešním světě je okolo nás mnoho informací, což naši epochu odlišuje od období industriální společnosti, ve které lidem zažívali naopak nedostatek informací. Eriksen ve své knize uvádí příklad se svým otcem, který se narodil ve 30. letech minulého století, pocházel z dělnického prostředí a jeho rodina neměla mnoho knih.⁴ V dnešní době máme možnost navštívit knihkupectví s nepřeberným množstvím knih různých žánrů, vychází různé tematické časopisy a internet skýtá takové množství článků a informací, jaké si předchozí společnosti ani neuměly představit. V současné době je problém právě opačný: množství informací, kterému musí člověk každodenně čelit, je naprosto bezprecedentní, a jedním z důsledků této skutečnosti je mimo jiné i odlišný způsob vnímání a prožívání času – konkrétně konstantní pocit nestíhání a nedostatku času –, než jak tomu bylo dříve.

2.1.1 Vnímání času v informační společnosti

V agrární fázi společnosti byl život více uvolněný a pocit úspěchanosti, jaký známe z dnešní doby, byl pro tehdejší společnost něčím jen velmi stěží představitelným. Vnímání času se primárně řídilo přírodními rytmy – jednoduše řečeno, vstávalo se s východem slunce a chodilo se spát s jeho západem, když se setmělo –, zatímco technologie do něj zasahovaly jen minimálně, pokud vůbec nějak.⁵ Neexistovaly takové možnosti aktivit, jako máme dnes. Nebyla televize, počítač, světlo, které by se dalo rozsvítit pouhým

---

³ Wikisofia. Postindustriální společnost.

⁴ ERIKSEN, Thomas H. *Tyranie okamžiku*. 3. vyd. Brno: Doplněk, 2018, s. 24.

⁵ Viz např. ADAM, Barbara. *Time*. Cambridge: Polity Press, 2004; NOWOTNY, Helga. *Time: The Modern and Postmodern Experience*. Cambridge: Polity Press, 1994.

stiskem jednoho tlačítka a zejména chudí lidé neměli tolik svíček, aby si mohli svítit, a tudíž se chodilo brzy spát. Jak uvádí jinými slovy Eriksen, průběh času byl řízen *událostmi, nikoliv hodinami*, jako je tomu dnes.⁶ Až teprve s příchodem industriální společnosti, která přinesla nové technologie a nové politicko-ekonomické uspořádání společnosti, došlo k přechodu od času přirozeného (či přírodního) k tzv. času měřenému, který se stal natolik samozřejmou součástí lidského života, že jeho „nepřirozenost“ lze dnes nahlédnout již jen velmi obtížně.

Hodiny vznikly v Evropě ve středověku a jejich prvotním úkolem bylo upozorňovat křesťanské mnichy na čas modliteb. Stejně tak kalendáře v předmoderních společnostech nefungovaly jako technická pomůcka k zaznamenávání schůzek, nastavování směn či dovolených, ale souvisely s ročními obdobími, dobou sklizně a astronomií. Později se hodiny začaly uplatňovat i v jiných oblastech. Daly se podle nich koordinovat všechny možné typy činností.⁷ A zde nastal zásadní zlom ve vnímání času. Stejně tak jako písmo externalizuje jazyk (informace se dají uchovat pro další generace, mé myšlenky si může přečíst i někdo jiný, neztratí se), externalizují hodiny čas. Stává se z něj cosi objektivního, měřitelného, něco, co existuje nezávisle na lidské zkušenosti. Hodiny čas nejen měří, ale rozdělují ho na menší kousky. Dnešní tradiční společnosti, například v Africe vám na otázku, kdy vypukne nějaká konkrétní událost odpoví: „Až bude vše přichystáno.“ Takto nějak by odpověděl nejspíše i člověk v agrární společnosti. Ovšem ve společnostech, kam už pronikl čas, kalendář, jízdní řády a podobně, tedy zejména v těch ekonomicky a kulturně vyspělých zemích, se vám dostane obvykle odpovědi: „V pět.“⁸

Technologie zapříčinily celou řadu změn, které postupně měnily celou společnost. Technologie písma vedla ke standardizaci jazyka, technologie měření času směřovala jak ke standardizaci časových jednotek, tak k synchronizaci velkých skupin obyvatelstva. Potřeba koordinovat pohyb obyvatelstva stále stoupala. Všechny změny směřovaly od malé společnosti založené na konkrétních sociálních vztazích a praktických

---

⁶ ERIKSEN, *Tyranie okamžiku*, s. 49.

⁷ ERIKSEN, *Tyranie okamžiku*, s. 45

⁸ ERIKSEN, *Tyranie okamžiku*, s. 45

dovednostech, ke společnosti velké, založené na abstraktním systému norem a abstraktních znalostech vycházejících z logiky a z vědy.⁹

2.1.2 Příliš mnoho informací

V současné době žijeme v informační společnosti, kde nejvýznamnější roli hrají právě informační technologie. Ať chceme udělat cokoli (něco prodat, nakrmit, něco vyléčit), vše je závislé na počítačových technologiích.¹⁰ Proudí okolo nás mnohem více informací než kdy dříve. Znamená to ale, že jsme také mnohem více informovaní? Podle Eriksena je tomu možná spíše naopak a ve skutečnosti jsme zmatení a dezorientovaní. V záplavě informací se vyskytuje i mnoho falešných, nepravdivých informací. Člověk se je musí naučit selektovat, vybrat si ty dobré a vyřadit ty špatné a zbytečné. Existuje mnoho názorů od různých lidí, přitom je právě velmi těžké se mezi všemi zprávami a články orientovat a vytřídit z nich to, co je pro člověka relevantní.¹¹ Ti, kteří s informacemi pracují, se snaží zaujmout pozornost cílové skupiny, informace jsou nám doslova vnucovány, je těžké se jim vyhnout, a my tak bojujeme o volné vteřiny.¹²

Internet zpočátku užívali jen vědci z univerzity a počítačová nadšenci. Teprve později se rozšířil mezi širokou veřejnost, počet uživatelů narůstal a začalo vznikat více stránek, článků, či diskuzních skupin. Ovšem obsah jednotlivých stránek se také neustále mění. Je proměnlivý, nikdo člověku nezaručí, že stránka, kterou si přečte dnes, tam druhý den ještě bude.¹³

Zpracováváním informací se zabývá stále více lidí, zejména ti, kteří se živí čtením, psaním, mluvením (akademičtí pracovníci, spisovatelé, editoři, weboví designéři).¹⁴ Nicméně zpracování informací se dostalo i k lidem, kteří se jím na prvním místě nezabývají. Například někteří pracovníci tráví čas na poradách, vyřizují emaily, telefonují, vyplňují formuláře, čtou, píšou. Podle Eriksena je to důsledek toho, že informace se staly hnací silou ekonomiky a stále větší část z nich se přenáší pomocí internetu, což má za následek nejen větší celkový objem informací, ale i větší rychlost jejich přenosu.

---

⁹ ERIKSEN, *Tyranie okamžiku*, s. 49

¹⁰ ERIKSEN, *Tyranie okamžiku*, s. 21.

¹¹ ERIKSEN, *Tyranie okamžiku*, s. 7.

¹² ERIKSEN, *Tyranie okamžiku*, s. 29.

¹³ ERIKSEN, *Tyranie okamžiku*, s. 20.

¹⁴ ERIKSEN, *Tyranie okamžiku*, s. 23.

Technologie daly možnost většímu množství informací, zpracování dat a možností spolupráce mezi firmami, což pohání ekonomiku a ta pak pohání celou společnost jako takovou. Nastavuje tempo velice dynamické, rychlé, což dnešní společnost vyžaduje.¹⁵

Jakmile se vzrůstajícím tempem zprostředkovává stále více informací, je těžší vytvářet ucelené a srozumitelné příběhy, posloupnosti, či vývojové řady. Hrozí, že převládnu jednotlivé fragmenty. To se také odráží v našem přístupu k vědomostem, práci a celkově životnímu stylu.¹⁶ Stále více a více zpráv se snaží vměstnat do menšího prostoru. Každý z nás v důsledku toho musí omezit čas, který zprávám věnuje.¹⁷ Říká se, že člověk v současnosti pouze skenuje očima hlavní titulky článků, obrázky a přečte si jen pár prvních řádků, na nějaké zdlouhavé čtení není čas. V dobách kdy se vysílalo méně televizních kanálů, vydávalo se méně časopisů a tak dále, trávil člověk nad každou zprávou či článkem více času a měl možnost se nad obsahem zamyslet a lépe vnímat souvislosti. V dnešním nepřeborném množství knih, odborných časopisů a publikací, článků na internetových novinových portálech atd. se člověk hůře orientuje a nemá čas se vším zabírat příliš do detailů. Podstatným aspektem informací se také stala schopnost zaujmout, jelikož média bojují o pozornost čtenáře či diváka, jehož pozornost v důsledku zahlcenosti informacemi nemá mnohdy dlouhého trvání. Jakmile jeho zájem nebo nálada začne klesat, divák může jednoduše přepnout televizí kanál, či přejít na jinou stránku na webu.

2.2 Akcelerace

Jak už bylo naznačeno výše, zlomovým obdobím z hlediska sociálního zrychlení bylo 19. století a průmyslová revoluce. Začalo se vyrábět obrovské množství nových typů zboží, rozrůstající se kolonialismus dal vzniknout světové ekonomice založené na vývozu surovin z chudých zemí a hotových výrobků ze zemí bohatých. Vlák, parník, telegraf a telefon postupně zmenšovaly vzdálenosti ve světě, stejně jako to v dnešní době dělá internet.¹⁸ Velkoměsta se rozrůstala, rozšiřovala se nabídka zboží, z turistiky se stala masová záležitost, množily se nejrůznější časopisy a noviny se předháněly, kdo první

---

¹⁵ ERIKSEN, *Tyranie okamžiku*, s. 24.

¹⁶ ERIKSEN, *Tyranie okamžiku*, s. 114.

¹⁷ ERIKSEN, *Tyranie okamžiku*, s. 85.

¹⁸ ERIKSEN, *Tyranie okamžiku*, s. 58.

přinese nejčerstvější zprávy. Nová společnost, která vznikala ve druhé polovině 19. století, měla mnoho společného s tou, kterou zakoušíme v současnosti my.¹⁹

Zcela bezprecedentním atributem společnosti 21. století jsou ale podle Eriksena již zmíněné informační technologie, které se staly její hlavní hnací silou. Od dob, kdy se dopisy psaly ručně a na odpověď se čekalo několik dní, nastal velký posun. V současnosti odešleme zprávu a nedočkavost z toho, kdy dostaneme odpověď se dostavuje skoro během půl minuty.²⁰ V ranní dopravní zácpě posloucháme rádio, při procházce městem vyřizujeme telefonní hovory, abychom vyplnili prostoje a také mnohdy proklínáme dopravní podniky byť i jen za pětiminutové zpoždění.²¹ Rychlému času lze snadno podlehnout. Většina si se zavedením vysokorychlostního internetu zvykla na okamžité načtení stránek. Pokud je člověk už tak přivyklý na tento standard, bude pro něj znamenat ztrátu času i pár sekund, než se načte stránka. Přivykne-li si člověk na let z Kodaně do Osla který trvá 40 minut, pak je pro něj čtvrt hodinové zpoždění zásadní a nepříjemnější, než kdyby cestoval lodí, kde by čas ubíhal pomaleji a cesta by trvala celou noc.²²

V dnešním světě je stále více všeho. Lidí, informací, aut, technologií, vyrábí se více potravin. Růst je exponenciální, rychlost se zvyšuje a počet všeho narůstá během stále kratší doby. Stočí-li se taková křivka prudce doprava nahoru, znamená to, že se do stejného časového úseku musí vejít více událostí. Jinými slovy do časového prostoru, jež má člověk k dispozici, se musí vměstnat stále více informací, spotřeby, pohybu a aktivity obecně.²³ Také veškerá rozhodnutí je třeba dnes dělat rychlostí blesku, jinak člověk riskuje, že mu takzvaně „ujede vlak“ nebo mu někdo „vypálí rybník“. Čím méně času má ale člověk na promyšlení svých rozhodnutí, tím větší je riziko, že se dopustí nějaké chyby.²⁴

---

¹⁹ ERIKSEN, *Tyranie okamžiku*, s. 59.

²⁰ ERIKSEN, *Tyranie okamžiku*, s. 62.

²¹ ERIKSEN, *Tyranie okamžiku*, s. 63.

²² ERIKSEN, *Tyranie okamžiku*, s. 72.

²³ ERIKSEN, *Tyranie okamžiku*, s. 102.

²⁴ ERIKSEN, *Tyranie okamžiku*, s. 68.

2.3 Shrnutí

Eriksen nám ve své knize předkládá první úvahy týkající se paradoxu časového presu a využívá k tomu mnohé příklady z běžného života, což slouží k názorějšímu poukázání na realitu tohoto fenoménu v současném světě. Hlavním důvodem je tedy zejména přemíra informací v dnešním světě, které lidé někdy nezvládají zpracovávat. Paradoxně nejsme více informovaní, ale spíše dezorientovaní. Zásadní změnou bylo také vnímání času a zavedení hodin, které nyní čas rozdělují na jednotlivé části a lidé se jimi řídí. Díky vyspělejšími technologiím nastalo ve společnosti také zrychlení a to nejen co se týče spotřeby, ekonomiky a dalšího, ale i v samotných lidských životech, což demonstruje například čekání člověka na odpověď nebo na vlak.

3 TEORIE HARTMUTA ROSY

S první systematickou sociologickou (a doposud asi nejpropracovanější) teorií popisující a vysvětlující time pressure paradox přišel německý sociolog Hartmut Rosa ve své knize *Social Acceleration: A New Theory of Modernity*.²⁵ Podle jeho názoru je fenomén sociálního zrychlení jedním z definujících rysů modernizace společnosti, a lze jej proto v největší míře pozorovat konkrétně na vývoji společnosti západní, tj. v rámci vyspělých zemí.

Ke zrychlování společnosti podle Rosy nedocházelo vždy, ale jedná se o relativně „mladý“ fenomén. V dobách před průmyslovou revolucí nebyl ještě svět plný různých událostí, které na sebe navazují, či se dokonce mezi sebou prolínají. Veškeré dění tvořily jen individuální izolované akce, které trvaly měsíce i roky. Například objevy nových kontinentů, míst, osidlování, budování malých osad a měst. Teprve až později, s nástupem nových vynálezů se svět začal dávat do pohybu. Počátek zrychlení tedy můžeme pozorovat někdy v polovině 18. století. Přicházelo postupně v jakýchsi vlnách, v závislosti na nových technologiích, jako například vynález vlaku, auta, telefonu, počítače, internetu, mobilního telefonu a dalších. S každým novým objevem, či vynálezem přicházela současně další a další vlna zrychlení. Společnost se postupně vyvíjela a modernizovala a s tím vším se tempo moderního společenského života začalo stupňovat. Zrychlila se politika, život, práce, komunikace, i např. zábava. Pojem zrychlení se začal vyčleňovat jako samostatná důležitá vlastnost společnosti, podle Rosy ale postrádá jednoznačnou definici a systematickou sociologickou analýzu.²⁶ Jeho záměrem je tuto mezeru zaplnit a výchozím bodem pro něj je v tomto ohledu analýza procesu společenské modernizace.

---

²⁵ To ovšem neznamená, že si tohoto fenoménu všímá jako jediný. Ve svém eseji *Tyranie okamžiku* tento fenomén již před Rosou popsal norský sociální antropolog Thomas Hylland Eriksen. Pro český překlad viz ERIKSEN, Thomas H. *Tyranie okamžiku*. 3. vyd. Brno: Doplněk, 2018.

²⁶ ROSA, Hartmut. *Social Acceleration: Ethical and Political Consequences of a Desynchronized High-Speed Society*. In: ROSA, Hartmut, a SCHEUERMAN, William E. (eds.) *High-Speed Society: Social Acceleration, Power, and Modernity*. University Park: Pennsylvania University Press, 2009, s. 78.

3.1 Modernizace

V sociologii je proces modernizace analyzován ze čtyř různých perspektiv: kulturní, sociální, typu osobnosti a vztahu k přírodě. Z těchto čtyř pohledů lze modernizaci označit jako proces racionalizace, diferenciaci, individualizace a instrumentální domestikace.²⁷ Prolínání těchto čtyř procesů značí, že moderní společnost je stále více nesourodá, rozmanitější, abstraktnější, specializovanější nebo účelovější. Modernizační proces lze chápat jako soubor zásahů do stávajícího systému (výroby, technologie, služeb, vybavení objektů apod.) prováděných s cílem dosáhnout soudobých parametrů. Jde tedy o určitý typ inovace vázaný na soudobá kritéria vyspělosti, dokonalosti, maximální účinnosti či optimálnosti. Ve výrobě je modernizace spojena s úsilím o maximální intenzifikaci a efektivnost a dnes se vyznačuje komplexním přístupem (jde o úspory pracovních sil, snížení výrobních nákladů, zrychlení návratnosti vložených prostředků atd.).²⁸

Racionalizací rozumíme určité uspořádání skutečnosti, díky které můžeme do jisté míry předpovídat a nějakým způsobem ovládat její vývoj. V tomto procesu se člověk snaží dosáhnout určitého cíle. Racionalizace je proto považována za ústřední aspekt moderní společnosti, který se projevuje především v západní společnosti. Příkladem může být třeba: chování kapitalistického trhu, racionální správa ve státě a byrokracie, rozšiřování a vývoj moderních technologií. S racionalizací souvisí i paradox „železná klec racionality“, který v sociologii uvedl Max Weber, když popisoval byrokratickou organizaci společnosti. Železná klec racionality (něm.: *stahlhartes Gehäuse*, angl.: *iron cage*) je potenciální nebezpečí z přemíry racionálního uvažování v sociálním životě, což může vést až k omezení svobody společnosti. Weber uvádí, že železná klec uvězní jednotlivce v systému, který je založen jen na efektivitě, racionálním rozhodování a propočtu. Při proměně ze společnosti tradiční na moderní může docházet ke změně chování u jednotlivců, kteří už nemají tolik vztah k tradičním věcem nebo k náboženství, ale řídí se spíše racionálními úvahami, kdy jim jde hlavně o co nejlepší efektivitu. Taková společnost, jejímž cílem je zejména shromažďování kapitálu, což je také jev modernizace

---

²⁷ ROSA, Social Acceleration, s. 79.

²⁸ KOUDELKA, Ferdinand. Modernizace. *Sociologická encyklopedie* [online]. [cit. 2018-11-2]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Modernizace>.

společnosti, se pak jako celek řídí určitými pravidly a nikoliv tradicemi. Funkční diferenciací je rozdělení moderní společnosti do specializovaných oblastí, jako je ekonomický, politický a sociální sektor, oblast vědy a techniky, kultura apod. Individualizace znamená výrazný nárůst významu jednotlivce, tj. zánik například sociálních vrstev, nebo tradičních tříd, které jsou omezující. Klade se důraz na seberealizaci, člověk sleduje vlastní zájmy.²⁹

Rosa interpretuje proces modernizace jako postupnou dynamizaci světa. Náš svět je nyní velice dynamický, mnoho věcí se vytváří, zaniká, mění, zpomaluje, ale právě i zrychluje.³⁰ A podle jeho názoru jsou to právě lidé, kteří na to doplácí. Bezprecedentní tempo současného světa vyvíjí na jeho obyvatele obrovský tlak. Mnoho z nás je v neustálém stresu z toho, že musíme být rychlejší a rychlejší, abychom byli schopni udržet tempo se stále se zrychlujícím světem.

3.2 Zrychlení společnosti

Zrychlení společnosti je viditelné na mnoha věcech okolo nás, ale můžeme ho pozorovat i u sebe samých. Neexistuje nějaký určitý vzor, dle kterého se vše řídí a vše zrychluje. Pro představu si můžeme uvést pár příkladů, na které lze tento koncept zrychlení aplikovat. Například atleti jsou lepší a rychlejší. V současné době mají sportovci k dispozici nepřeberné množství doplňků stravy, lepší sportovní oblečení a vybavení, různé maséry, fyzioterapeuty, nutriční specialisty, zlepšilo se i zdravotnictví. To vše napomáhá dnešním sportovcům k lepším výsledkům. Dalším příkladem jsou rychlejší a výkonnější počítače. Spuštění počítače a následné vyhledání něčeho na internetu, či spuštění jakéhokoliv softwaru je dnes otázkou několika vteřin. Fenomén zrychlení podle Rosy zkrátka prostupuje doslova celou moderní společnost ve všech jejích aspektech, podobně jako bylo poukázáno v předchozí kapitole v rámci výkladu Eriksenových myšlenek.³¹

Paradoxním a nezamýšleným důsledkem zrychlení, jež nám nabízejí nové technologie, je podle Rosy ale také fenomén zpomalení. Pokud se podíváme například

---

²⁹ ROSA, Social Acceleration, s. 79.

³⁰ ROSA, Social Acceleration, s. 81.

³¹ ROSA, Social Acceleration, s. 81.

na onu zmíněnou dopravu, pak jako příklad tohoto zpomalení můžeme uvést dopravní zácpy.³² Aut je mnoho a každý, kdo ho vlastní se chce rychle dostat z nějakého bodu A do bodu B. To může ale vést k přetížení daných dopravních cest a tvoření dlouhých kolon aut, ve kterých naopak musíme čekat, někdy i dlouhé hodiny, a potenciální přínos automobilu pro efektivitu dopravy se tak mění v jeho pravý opak.

Rosa ve své analýze rozděluje fenomén zrychlení do tří dílčích kategorií, nebo jakýchsi rovin, ve kterých lze zrychlení v současné společnosti sledovat. Jedná se o kategorie technologického zrychlení, sociálního/kulturního zrychlení a zrychlení tempa života. Následující tři podkapitoly budou věnovány právě jejich rozboru.

3.2.1 Technologické zrychlení

Nové a vyspělejší technologie s sebou přinášejí zrychlování jak transportu zboží, tak lidí, zrychlování komunikace, tudíž rychlejší tok informací, i zrychlování produkce různých výrobků, ale i zrychlování jejich konzumace. Je jistě obdivuhodné, že v dnešní době dostaneme svůj objednaný balíček kolikrát již druhý den od našeho objednání, či do pár dnů, pokud je dovážen z větší dálky. Celý transportní systém je mnohem rychlejší a efektivnější, a tak zákazník většinou svoji zásilku obdrží v nejkratším možném čase, což ostatně většina lidí v dnešní době zkrátka vyžaduje. Abychom někomu něco sdělili, stačí vzít do ruky telefon či notebook a napsat zprávu nebo zavolat, a během krátké chvíle dostaneme odpověď. Dopisy už se posílají opravdu jen velmi zřídka. V době před rozmachem informačních technologií bychom se také jen těžko dozvěděli, co se kde u nás doma, či jinde ve světě děje. Nyní si díky internetu, lidem a médiím můžeme okamžitě přečíst, co se kde děje, bude dít, nebo co se stalo, následně jakkoliv reagovat, ať už sdílením s ostatními lidmi, či nějakou diskuzí u příspěvků na sociálních sítích, nebo webových stránkách. V dobách před průmyslovou revolucí se mnoho výrobků vyrábělo ručně, či na velmi pomalých a neefektivních strojích. V současnosti již naopak máme moderní a výkonné stroje, které dokáží vyprodukovat ohromné množství výrobků za velmi krátký čas, skoro na všechno. Továrny, či výrobní pracují téměř skoro samy o sobě

---

³² ROSA, Social Acceleration, s. 81.

a je jen otázkou času, kdy člověk nebude k práci vůbec potřeba. Již nyní je úkolem mnoha zaměstnanců pouze kontrola správného chodu a fungování výroby.

3.2.2 Sociální/kulturní zrychlení

Díky technologiím se zcela změnilo naše myšlení, pohled na svět, kultura a zvyky. Nyní víme, co se děje ve světě kolem nás. Víme, kde se kdo právě nachází, co dělá a tak dále. Nejsou to ale jen technologie, které se vyvíjejí a mění stále rychleji a rychleji. Jak v minulosti s každým historickým obdobím, tak v současnosti se mění životní styl, společenské třídy, móda, nebo světové jazyky.³³ Každá inovace, nová technologie, či nový pohled na určitý fenomén ve světě s sebou přináší určitou sociální změnu. Lidé se chovají zkrátka podle toho, co jim současný svět nabízí. Někteří se snadno přizpůsobí, jiní určité změny nepřijímají snadno a drží se toho, co znají, co mají zažité, či co je jim zkrátka pohodlné nebo se jim líbí.

V dnešní době plné informačních technologií je samozřejmé, že téměř každý má mobilní telefon, auto, notebook apod. Máme k dispozici takzvané smartphony, které mají v sobě v podstatě vše, co potřebujeme. Toto zařízení nám umožňuje volat, psát, vyhledávat na internetu, napsat a uložit si poznámku, nastavit si budík či připomínku na daný čas, abychom na nic nezapomněli, zapsat si cokoli do kalendáře, použít ho jako kalkulačku, či jako navigaci. Zkrátka vše, na co si vzpomenete a na co byste dříve potřebovali samotnou tužku, papír, diář, kalkulačku a další věci, nyní máte v jednom. Mnozí lidé už používají převážně tablet nebo smartphone a po klasické tužce a papíru sahají jen zřídka, zejména v situacích, ve kterých je to pro ně nějakým způsobem výhodnější, nebo lepší, či pohodlnější. Někdy je to zkrátka jen osobní preference. Někteří mají rádi vše pohodlně uložené na jednom zařízení, jiní si stále radši zapisují termíny a poznámky do diáře, či si vedou sešit nebo desky s papíry s poznámkami. Jak uvádí například Anjali Khosla v článku Michaela Grothause: „Preferuji svůj papírový systém z mnoha důvodů. Mohu si dát pauzu od neustálého zírání na obrazovky. Také mě to nutí prožívat právě ten moment a plánovat si další dny v plném soustředění. Cítím jisté

---

³³ ROSA, Social Acceleration, s. 83.

uspokojení, když si mohu fyzicky zkontrolovat a odškrtnout věc na seznamu.“³⁴ Nejlépe si člověk zapamatuje věci právě tak, že je vlastnoručně napíše. To, jak lidé fyzicky listují stránkami tam a zpět ve svých diářích a plánují věci na týden dopředu, má následný efekt na jejich paměť a je tak pro ně jednodušší zapamatovat si to, jak mají které věci naplánované a na kolikátou hodinu. Nakonec ani nepotřebují notifikace z diáře na mobilním telefonu, které je na daný termín upozorní. Vědci dokonce zjistili, že se zdá, že mozek vytváří jakési mentální mapy informací, které se rozprostírají přes mnoho stránek nějaké knihy nebo článku, který zrovna čteme. Například si tak lépe pamatujeme kde co máme v diáři napsáno, než když si to krátce poznamenáme do mobilu. V diáři také bývají poznámky mnohem detailnější.³⁵ Je tedy vidět, že někteří lidé zřejmě stále preferují klasické diáře před mobilními telefony a to z toho důvodu, že si mohou odpočinout od sledování obrazovek a zároveň mají z opakovaného prohlížení kalendáře ve své hlavě přehled o tom, co se kdy děje a nejsou pak překvapeni náhlou notifikací na svém mobilním telefonu.

Pokud se podíváme dále třeba i na jednotlivé generace lidí, lze na nich krásně vidět podstatné rozdíly ve vnímání situace kolem sebe. Staří lidé zpravidla buď zcela odmítají mít cokoliv společného s telefony a jinými moderními technologiemi, nebo se je naopak snaží v malé, jim srozumitelné míře učit používat, ale už se pravděpodobně nikdy plně nesžijí se současným stylem života. Lidé v mém věku, tudíž okolo 25 let již vnímají všechny technologie jako součást života, umí poradit starším s používáním, ale zároveň mnoho z nich z mého pozorování ještě stále nedá dopustit na klasickou tužku s papírem, nebo pamatují klasické VHS kazety, staré počítače, či černobílé mobily s tlačítky. Dnešní nejmladší generace se naopak do světa smartphonů, virtuální reality, či plazmových obrazovek rovnou narodila a s mobilem v ruce žijí prakticky už od dětství a veškeré takové technologie pokládají za samozřejmost.

Co se týče módy, historicky jsou dána určitá období, pro které byly typické určité účesy, oblečení, líčení, styly budov, významné osobnosti, jejichž knihy každý četl, či

---

³⁴ GROTHAUS, Michael. What happened when I ditched my smartphone for a paper planner. *FastCompany* [online]. [cit. 2019-2-22]. Dostupné z: <https://www.fastcompany.com/40400970/what-happened-when-i-ditched-my-smartphone-for-a-paper-planner>.

³⁵ GROTHAUS, What happened when I ditched my smartphone for a paper planner.

poslouchal jejich písně a podobně. Co se týče oblečení, opět v důsledku zrychlení se v průběhu 19. století móda přizpůsobila novému rytmu. Změny začaly přicházet každou sezónu. Objevil se pojem „letošní móda pařížských salonů.“ Stejně tak v současné době lze v mnohých obchodech vidět, jak se mění zboží v průběhu roku.³⁶ Máme tím na mysli například zimní a letní kolekce, které se střídají v závislosti na ročním období, nebo oblečení laděné do různých barev a střihů, které jsou zrovna v módě, nicméně další rok může být v módě opět něco jiného. I ve světě módy je stále co sledovat a držet s tím krok, jinak se vám může stát, že nebudete tak zvaně „in“. Tento problém je ale spíše individuální, záleží na jednotlivých lidech, zda sledují módu a chtějí se přizpůsobit nejnovějším trendům, či zůstat věrní tomu, co se líbí jim, nebo je jim pohodlné.

V důsledku kulturních změn ve společnosti a v závislosti na událostech ve světě jsou pak také někteří výrobci mnohdy tlačeni k tomu, aby byli stále rychlejší, preciznější a měnili a inovovali svoji výrobu právě dle současných trendů a poptávky lidí.

Další skutečností, na kterou Rosa v této souvislosti upozorňuje, je pak i postupná – a rovněž stále rychlejší – změna skladby rodin. V industriální společnosti se většinou žena provdala za muže a zůstali pár na celý život. Syn mohl zdědit po otci nějakou firmu a prakticky to byla jeho jediná volba zaměstnání, pokračovat ve vedení rodinné firmy. Nyní lidé partnery často střídají, je více rozvodů a člověk několikrát za život změní svou práci.³⁷

3.2.3 Zrychlení tempa života

Jak bylo již zmíněno výše, díky moderním technologiím bychom tedy měli potřebovat méně času na komunikaci, transport, produkci a další. Tím by se mělo i navyšovat množství našeho volného času, což by v podstatě mělo tempo života spíše zpomalovat. Pokud na řadu činností potřebujeme méně času, pak bychom měli mít času dost. Jak je tedy možné, že se čas stává naopak paradoxně stále vzácnějším?

---

³⁶ ERIKSEN, *Tyranie okamžiku*, s. 58.

³⁷ ROSA, *Social Acceleration*, s. 84.

Mezi lidmi je dle Rosy možné pozorovat zrychlení našich vlastních životů. Snažíme se zaplnit „nevyužitě“ chvíle mezi jednotlivými činnostmi. Máme pocit, že pořád něco musíme dělat, abychom byli produktivní a něčeho dosáhli. Čas, který zabírá lenošení, poslech hudby, či jiné takové aktivity se bere jako neproduktivní, přitom odpočinek a další takové volnočasové aktivity jsou také velice důležité. Člověk by si měl odpočinout a nabrat síly pro další produktivní práci. K tomu navíc ještě mnohdy lidé dělají více činností najednou, což pojmenováváme jako takzvaný multitasking, který v tématu zrychlení společnosti ve velké míře figuruje.³⁸ Znamená to, že člověk dělá více věcí najednou. Někteří lidé se snaží zvládnout všechno, co potřebují, co nejrychleji je to možné a ušetřit si tím čas. Jako příklad si uvedeme třeba ženu v kuchyni, která bude vařit, povídat si se svým dítětem, mezitím stihne párkrát ještě odpovědět kamarádce na zprávu na mobilním telefonu a zároveň u všeho může mít ještě puštěnou televizi a bude něco sledovat. Dalším příkladem je třeba pracovník v práci u počítače. Ten bude vyřizovat e-maily, zároveň konzumovat svůj oběd a ještě si třeba také souběžně psát s někým na telefonu. Lidé tak řeší zároveň najednou více úkolů. Je ale tato metoda vůbec efektivní? Není to jen další aspekt, díky kterému se cítíme v časovém presu?

Multitasking se rozšířil spolu s vývojem mobilních telefonů, různých digitálních asistentů a dalších technologických vymožeností. Provádění více činností souběžně se může na první pohled zdát asi efektivní. A opravdu by efektivní bylo, kdyby ovšem člověk měl více, jak jeden mozek. V reálném světě multitaskingem vlastně spíš časem plýtváme a zároveň to snižuje kvalitu práce, říká David Meyer, profesor psychologie na Michiganské univerzitě. Provádění více činností najednou může být velmi stresující. Nesmíme opomenout ani to, že mnoho lidí se vystavuje nebezpečí ohrožení života v situacích, kdy například přecházejí silnici a zároveň píšou zprávu na mobilu a nesledují tak moc provoz, ale spíše obrazovku svého mobilního telefonu. Dalším případem může být i poslech hudby do sluchátek během přecházení silnice. Dotyčný pak například přes

---

³⁸ ROSA, Social Acceleration, s. 85.

dobře odhlučená sluchátka neslyší třeba projíždějící sanitku a tak podobně a mnoho takových situací končí často tragicky.³⁹

Některé lidské profese, jako například letečtí dispečeri, doktoři na pohotovosti a sestřičky, vyžadují multitasking pod tlakem. Ovšem v realitě, nikdo nemůže efektivně ani zdaleka vykonávat více než jednu komplikovanou věc v daný moment. „Mozek není vybaven k tomu dělat náročný multitasking,“ říká Meyers. „Od lidí se žádá, aby vykonávali více činností, ale na to by potřebovali mít superschopnosti.“ Multitasking je zbytečný zejména, když různé aktivity využívají jednu a tu samou část mozku. Například, mozek má jen jeden jazykový kanál. Pokud se člověk snaží číst během toho, co mluví, pak brzy ztratí pozornost buďto u jedné, nebo i u obou aktivit najednou. Multitasking je stresující zejména, když jsou úkoly důležité, tak jako jsou často třeba v práci. Mozek reaguje na nemožné požadavky tím, že doslova chrlí adrenalin a další stresové hormony, které člověka znervózňují. Tyto hormony dodávají rychlý přísun energie, ale energie nedělá multitasking jednodušším.⁴⁰

Podle Meyerse se stres vyvolaný multitaskingem může stát v průběhu času nebezpečným. Stálý příliv stresových hormonů může tělo zatížit a ohrozit tak naše zdraví. Nedávné studie Národního institutu pro bezpečnost a ochranu zdraví zjistily, že pracovní stres může způsobovat bolesti hlavy, problémy se žaludkem nebo trávicí problémy obecně, a problémy se spaním. Chronický pracovní stres může vést k chronickým problémům, zahrnujícím bolest zad, srdeční onemocnění, a deprese.⁴¹

Meyers dále říká, že multitasking může narušovat krátkodobou paměť. „Pokaždé, když se snažíte provádět multitasking, máte k dispozici méně pozornosti k tomu uchovávat vzpomínky v paměti,“ říká. Například, člověk, který se snaží číst e-mail zatímco hovoří s někým po telefonu si bude těžko zapamatovávat jakoukoliv z těch informací. A pokud telefon zazvoní zrovna ve chvíli, kdy je člověk uprostřed nějaké

---

³⁹ WOOLSTON, Chris. Multitasking an Stress. *Health Day* [online]. [cit. 2019-1-18]. Dostupné z: <https://consumer.healthday.com/encyclopedia/emotional-health-17/emotional-disorder-news-228/multitasking-and-stress-646052.html>.

⁴⁰ WOOLSTON, Multitasking an Stress.

⁴¹ WOOLSTON, Multitasking an Stress.

myšlenky, bude poté chvíli trvat, než tu myšlenku opět najde, jestli ji vůbec znovu najde.⁴²

Takové situace asi zažívá denně mnoho lidí. Několikrát za den nás něco vyruší. Většinou je pak opravdu těžké se vrátit zpět k původní činnosti. Sama to pozoruji i u sebe. Pokud například píši seminární práci a jsem do práce plně ponořená, hlavou mi proudí mnoho myšlenek a najednou mi někdo zavolá, nebo mi vyskočí zpráva na mobilním telefonu, pak už se poté, co vše vyřeším velmi těžko a dlouho vracím do původního stavu, kdy jsem zapálená jen pro práci. Záleží ovšem pouze na lidech, jak s tímto problémem naloží. Po dobu práce, která je pro nás důležitá a chceme ji udělat pořádně a pečlivě, je dobré si například vypnout mobil úplně, nebo alespoň vypnout notifikace ze sociálních sítí. Pokud je něco naléhavé, dotyčný zavolá. Ostatní zprávy se dají vyřešit po skončení práce.

Zdá se, že v současném světě je zkrátka nastaveno naprosto zběsilé tempo, které si vytvářejí sami lidé. Tato skutečnost má dopad na každou individuální osobu ve společnosti. Někteří z nás mají pocit, že nemají na všechno dost času, cítí se ve spěchu, pod tlakem, jsou ve stresu, stěžují si, že čas utíká příliš rychle. Obecně, pokud má člověk co dělat, pak se zdá, že čas utíká rychleji. Nejspíše to známe všichni. Pokud sedíme na přednášce, která je zrovna velice nudná a nás až tolik nezajímá, přijde nám, že čas ubíhá velmi pomalu a v místnosti sedíme již celou věčnost. Naopak pokud je přednáška zajímavá, neustále se něco děje a my máme neustále něco na práci, pak se po chvíli podíváme na hodinky a nestačíme se divit, kolik už je hodin a že za chvíli už bude konec. I tyto lidské pocity se v průběhu let v západní civilizaci zvyšovaly. Abychom došli k nějakým přesnějším údajům, ze kterých lze vyvodit nějaká fakta, měli bychom být schopni tempo života nějakým způsobem měřit.⁴³

---

⁴² WOOLSTON, Multitasking an Stress.

⁴³ S takovými snahami se v posledních letech můžeme setkat již i na poli psychologie a neurověd. Aktuální poznatky z oblasti psychologického a neurologického výzkumu subjektivního prožívání času velice přehlednou a přístupnou formou shrnuje německý psycholog Marc Wittmann ve své knize *Felt Time*. Viz WITTMANN, Marc. *Felt Time: The Psychology of How We Perceive Time*. Cambridge (Mass.): MIT Press, 2016.

Zaprvé by se mohl měřit čas, který trávíme určitými činnostmi, nebo chováním v jakýchsi ucelených epizodách, jako například jezení, spaní, procházka, povídání si s někým, hraní si, sportování. Přičemž pokud změříme, že děláme více věcí za méně času než dříve, pak tu opravdu nastalo zrychlení. Ve skutečnosti, v některých studiích můžeme najít mnoho důkazů k tomuto jevu. Například se zde objevuje značná tendence toho, že rychleji jíme nebo méně spíme a také komunikujeme méně se svými rodinami, než naši předchůdci.⁴⁴ Zdá se, jako bychom se snažili čas, který věnujme určitým činnostem, co nejvíce zkrátit, abychom stihli více věcí. Dříve bychom si na jednu činnost vymezili třeba hodinu. Nyní se do jedné hodiny snažíme vměstnat třeba i tři činnosti najednou, protože v další hodině už následuje opět další aktivita.

Příkladem ze života spojeným s rychlostí může být například jídlo. Není jisté kolik lidí zaneprázdněných různými činnostmi, si přeje mít denně více času, aby si mohli uvařit teplé jídlo z kvalitních surovin, či připravit bohatou snídani.⁴⁵ V takových případech časové tísně, kdy se člověk nemá ani čas pořádně najíst, sahají lidé po instantních polotovarech, neboť je jistě lepší něco než nic. Takové jídlo ovšem často ani nebývá moc kvalitní, což platí také pro fast foody, které lidé v dnešní době ve velké míře využívají.

Zrychlení tempa života lze podle Rosy pozorovat i v rámci rodiny. Málokterá rodina se schází alespoň o víkendu u oběda, nebo u večeře a povídají si spolu, neboť rodiče bývají velmi zaneprázdněni prací. Večer bývají pak unavení a už jim nezbývá mnoho času na aktivity s dětmi, z čehož pak pramení mnohé dohady o tom, zda dnešní rodiče mají na děti vůbec čas. V tomto ohledu musíme být opatrní. Pro tato tvrzení nemáme dnes dostatek dat, abychom mohli soudit, že mnoho rodičů nemá na děti čas.⁴⁶ Mnoho současných studií, či výzkumů naopak tvrdí, že rodiče chtějí se svými dětmi trávit více času, záleží jim na nich, na jejich vzdělání, pocitech a tak podobně a v neposlední řadě zde také narůstá počet otců, kteří tráví více času se svými dětmi a dokonce si berou

---

⁴⁴ ROSA, *Social Acceleration*, s. 86.

⁴⁵ ERIKSEN, *Tyranie okamžiku*, s. 67.

⁴⁶ ROSA, *Social Acceleration*, s. 86.

i otcovskou dovolenou, aby mohli být s rodinou.⁴⁷ Tímto problémem rodin a jejich času na děti se zabývá i Judy Wajcman, jejíž teorií se budeme ještě zabývat později.

Posledním bodem, který zde chci zmínit, je skutečnost, že lidé stále méně spí. Dle vědeckých studií, bychom měli denně spát osm hodin. Těchto potřebných osm hodin však dnes spí jen málokdo. Většina lidí nestráví denně v posteli ani sedm hodin a u každého dvacátého člověka se jedná o méně než pět hodin. Naše civilizace je chronicky nevyspalá.⁴⁸ Tato doba osmi hodin spánku se samozřejmě liší i v závislosti na věku i na potřebách individuálního jedince. Někdo zkrátka nepotřebuje spát tak dlouho jako někdo jiný. Například naši předkové v době před průmyslovou revolucí neměli možnost rozsvítit si světlo pouhým zmáčknutím vypínače tak, jako máme dnes my. Většinou si svítili svíčkami, ale ani na ty každý neměl peníze. I proto lidé v těchto dobách chodili spát většinou hned po setmění a vstávali, jakmile se rozednilo. Naopak v dnešní době je zcela jednoduché rozsvítit si světlo a sledovat televizi, číst si, pracovat, psát, či se jinak bavit dlouho do noci, neboť jen samotný internet nám nabízí velké množství zábavy či čtení. Ovšem nevyspělost pak jistě snižuje kvalitu života. Nedostatek spánku ovlivňuje naše chování, náladu, metabolismus, mění se nám chuť, jsme více náchylní k nemocem a tak dále.

V tomto ohledu lze rovněž pozorovat sociální tendenci stlačit více akcí do jednoho časového úseku, a to jednak redukcí pauz a intervalů, nebo děláním více činností současně najednou, jako například vaření, sledování televize a vyřizování telefonního hovoru, tj. takzvaným multitaskingem, o kterém jsme již hovořili.⁴⁹ Některé činnosti se člověk zkrátka snaží zvládnout, co nejrychleji to jde, aby se vzápětí mohl věnovat činnosti další. Zároveň mezi činnostmi dělá i méně pauz. Příkladem může být opět například běžný den nějaké sekretářky v práci. Odepisuje na e-maily, zvedá telefon a zároveň ještě třeba obědvá. Otázkou je, jestli tyto činnosti vykonáváme úmyslně z vlastní vůle, protože je nám to tak příjemné, například vaříme a u toho se díváme na

---

⁴⁷ VARATHAN, Preeti. Modern parents spend more time with their kids than their parents spent with them. *Quartz* [online]. [cit. 2018-11-2]. Dostupné z: <https://qz.com/1143092/study-modern-parents-spend-more-time-with-their-kids-than-their-parents-spent-with-them/>.

⁴⁸ PETR, Jaroslav. Mýtus osmi hodin. Jak dlouhá je optimální délka spánku? *100+1* [online]. [cit. 2018-11-2]. Dostupné z: <https://www.stoplusjednicka.cz/mytus-osmi-hodin-jak-dlouha-je-optimalni-delka-spanku>

⁴⁹ ROSA, Social Acceleration, s. 87.

televizi, nebo jestli jsme k tomu opravdu tlačeni časem, tj. případ sekretářky, která musí zkrátka telefonní hovory nebo e-maily vyřídit včas, ale zároveň má hlad, a tak se musí najíst. Příkladem dobrovolného multitaskingu může být například práce, vyřizování e-mailů, či telefonních hovorů, nebo čtení knihy během jízdy ve vlaku.

3.3 Co pohání zrychlení

Dle Rosovy teorie je tedy hlavním problémem paradox, kdy díky vyspělejšími technologiím nastává určité urychlení jednotlivých akcí, ale souběžně s ním se i zvyšuje nedostatek času, jelikož možnost vykonávat různé činnosti rychleji nemá za následek celkového času věnovaného těmto aktivitám, ale navýšení celkového množství aktivit, které chceme anebo musíme vykonat. Pokud máme méně volného času navzdory zlepšujícím se technologiím, pak jediným vysvětlením je to, že se zároveň zvětšilo a stále se zvětšuje množství práce, a to rychleji, než vývoj současných technologií.⁵⁰ V dávných dobách, kdy se rozesílaly ručně psané dopisy, si lidé předem rozmysleli, jestli je dobrý dopis vůbec odesílat, neboť celý proces vyžadoval určitý čas. Zpráva se musela napsat, vložit do obálky, odeslat a čekat, než se dopis dostane k adresátovi a zpět dorazí odpověď, což mohlo trvat týdny i měsíce. Tato omezení se na dnešní elektronickou poštu, či mobilní zprávy nevztahují. A to je také důsledek toho, proč se dnes píše více zpráv než v minulosti.⁵¹ Po zavedení internetu a e-mailu nám deset dopisů trvá vyřídit pár minut, a tudíž bychom tím měli získat i více volného času. Bohužel tomu tak není, neboť zároveň vzrostl právě počet e-mailů, které v důsledku zjednodušení a zrychlení transportu zpráv musí zaměstnanec nějaké firmy vyřídit. Dnešní zaměstnanec v oblasti služeb vyřizuje v průměru 40 až 70 e-mailů denně. Internet sice poskytl možnost vyřešit deset dopisů rychleji, ale navíc je třeba se věnovat dalším padesáti až šedesáti.⁵² Přepравní a doručovací služby nyní vyřizují tisíce objednávek denně, které je potřeba doručit včas. Zcela typickým příkladem, kdy se pracovník jistě cítí ve velkém časovém presu, je právě období před Vánoci, kdy lidé objednávají ohromné množství dáreků přes

---

⁵⁰ ROSA, *Social Acceleration*, s. 87.

⁵¹ ERIKSEN, *Tyranie okamžiku*, s. 63.

⁵² MATĚJČKOVÁ, Tereza. Dokážeme vystoupit z příliš rychlého životního tempa? *Česká pozice* [online]. [cit. 2018-11-16]. Dostupné z: http://ceskapozice.lidovky.cz/dokazeme-vystoupit-z-prilis-rychleho-zivotniho-tempa-p1k-/recenze.aspx?c=A130828_094234_pozice_135462.

internet, a tak pracovníci mnoha internetových obchodů mají plné ruce práce. Míra nárůstu mnoha věcí, v těchto případech například počet e-mailů nebo počet objednávek, tudíž několikanásobně převyšuje míru zrychlení, kterou nové technologie poskytují. Veškeré inovace, které mají člověku ušetřit trochu času, ho naopak o spoustu času připraví. Dalo by se v podstatě říci, že čím jednodušší něco je, tím více to lidé budou používat, nebo něčeho využívat, protože je to zkrátka pohodlnější a snazší, než dříve. V současnosti je velmi snadné otevřít si doma webovou stránku nějakého internetového obchodu, vybrat si zboží, vložit ho do virtuálního košíku a objednat, čehož mnoho lidí po celém světě denně využívá. Obecně lze tedy tvrdit, že život na nás klade stále větší a větší nároky, my se ho snažíme zjednodušit vývojem nových technologií, které na nás ale, jak se zdá, vyvíjejí nároky ještě větší, a tak se tento fenomén zrychlení stává jakýmsi neřešitelným problémem.

Podle Rosy ovšem příčinou zrychlení nejsou nové technologie samy o sobě, ale pocit nedostatku času a časového presu je nutno chápat jako výsledek souhry většího množství příčin, přičemž technologický pokrok je pouze jednou z nich. Rosa tyto příčiny rozděluje konkrétně do tří kategorií, kde vedle „technologického motoru“ pohánějícího zrychlení sehrává neméně důležitou roli dále také „ekonomický motor“ a „kulturní motor“.

3.3.1 Technologický motor

Technologické zrychlení, které je často spojováno s představením nových technologií, jako například parní stroj, železnice, automobil, počítač, nebo internet, s sebou přináší i celou řadu změn v sociálních praktikách, komunikaci a formě života. Například internet nezrychlil jen komunikaci, výměnu informací a virtualizaci ekonomiky a výrobních procesů. Nastavil také nové pracovní, ekonomické a komunikační struktury, které skýtají nové vzorce sociální interakce a dokonce nové formy sociální identity.⁵³ Lidé jsou tak nuceni jít neustále s dobou, sledovat nové trendy, přizpůsobovat se novým technologiím, módě, komunikaci, či jazykovým výrazům. Často jsou pod velkým tlakem,

---

⁵³ ROSA, Social Acceleration, s. 88.

protože se snaží s těmito změnami, které zažívají v sociálním a technologickém světě, udržet krok, aby se vyhnuli ztrátě nějakých cenných možností, nebo vztahů.

Zrychlil se také vývoj samotných technologií. Například kůň s povozem fungoval pět tisíc let, než ho nahradily automobily. Ovšem mezi prvním autem a prvním letadlem uplynulo pouhých 20 let.⁵⁴ Vývoj nových modelů a výrobků probíhá tak rychle, že ještě než se uvede na trh ten nejnovější, už se pracuje na dalších inovacích. Například u současných smartphonů vycházejí téměř každým rokem nové a nové modely s vylepšenými či novými funkcemi.

3.3.2 Ekonomický motor

Dalším pohonem zrychlení, jak uvádí Rosa, je takzvaný ekonomický motor. Zde hraje velkou roli především kapitalismus, typický pro západní civilizaci a v historii i v současné době mnohokrát diskutovaný, ať už pozitivně nebo negativně.⁵⁵ Motorem, který pohání zrychlení moderní společnosti, je tedy rovněž její celkové, systémové nastavení. Právě kapitalismus je podle Rosy systémem inherentně spjatým s požadavky neustálého růstu, zrychlování a větší preciznosti. Nabízí lidem svobodu a možnost podnikání, přičemž ale zároveň někdy vede k tomu, že se lidé ženou za co největším ziskem, či velkým majetkem na úkor kvality výrobků.⁵⁶ Je to politicko-ekonomický systém založený na principech růstu, inovace, zrychlování a naplnění poptávky. Podnikatel je tak tlakem konkurence a poptávky tlačěn k co nejrychlejší a nejpreciznější výrobě a distribuci. Nechce zůstat pozadu. Snaží se uspokojit zákazníka, jak nejlépe může, přičemž dochází ke spokojenosti na obou stranách, tedy jak u zákazníka, který investoval své peníze do něčeho, co ho obohatí, tak u prodejce, který má z prodaného zboží zisk a může jej použít dále ke svému rozvoji. Tímto způsobem se právě ohromně zrychlilo i bohatnutí společnosti. V celospolečenském měříku má ovšem kapitalismus za následek postupné prohlubování propasti mezi bohatými a chudými lidmi. Problémy se samotným zrychlením mohou mít i samotní podnikatelé, kteří se snaží jít s dobou, se současnými trendy, být na trhu co

---

⁵⁴ ERIKSEN, *Tyranie okamžiku*, s. 40.

⁵⁵ Pro jednu z aktuálních kritických analýz viz např. HARVEY, David. *Záhada kapitálu: Přežije kapitalismus svou poslední krizi?* Praha: Rybka Publishers, 2012.

⁵⁶ ROSA, *Social Acceleration*, s. 89.

nejlepší, přijít s nějakou inovací jako první, či vyrábět co nejrychleji a v co největším možném množství, což jim opět zabere spoustu jejich času. Firmy mezi sebou často soutěží a snaží se přijít na trh s něčím novým dříve, než jejich soupeř. Pokud uvedou na trh nějaký nový produkt, získají tak větší zisk než další firmy, které pak mohou navázat.⁵⁷ Důsledkem toho tento koloběh produkce, distribuce a spotřeby konstantně akceleruje.⁵⁸

3.3.3 Kulturní motor

Dalším pohonem zrychlení je takzvaný kulturní motor. V každé společnosti se utvářejí určité kulturní ideály a jeden ze současných hlásá, že máme prožít co nejkvalitnější a plnohodnotný život, zkrátka, že bychom měli žít naplno. Dle Rosy to můžeme učinit jedině tak, že budeme žít dvakrát rychleji, a tak zdvojnásobíme to, co můžeme během života všechno udělat. Jako bychom žili více životů najednou během jednoho. Nové vynálezy totiž přinášejí do našeho současného života velký počet různých možností jejich využití. Internet zrychluje komunikaci, informace, otevírá nové možnosti služeb, výměny, komunikace, zábavy, nabízí spoustu internetových stránek a další.⁵⁹ To vše lze v našem životě nějak efektivně využít.

Příkladem technologie se zvyšujícím se počtem možností využití je například televize. Zpočátku v ní běžely například jen tři televizní kanály, a tak bylo poměrně snadné si vybrat a na jeden z nich se dívat, o nic moc jsme nepřišli. Dnes lze na televizi naladit stovky programů a pro někoho může být těžké si mezi nimi vybrat, mnohdy chceme sledovat více pořadů, které běží souběžně na různých kanálech, nebo zrovna ani nemáme čas je sledovat. A tak jsme si pořady začali nahrávat, abychom je mohli shlédnout později. Také máme možnost si je stáhnout kdekoli na internetu, případně využít služeb televizních stanicí na jejich webových stránkách, kde najdeme již odvysílané pořady.

V souvislosti s tímto zrychlením a dynamizací společnosti ale Rosa podotýká, že na druhou stranu lidé dynamiku mají rádi. Zřejmě proto, že to není monotónní, pomalé

---

⁵⁷ ROSA, Hartmut. *Social Acceleration: A New Theory of Modernity*. New York: Columbia University Press, 2013, s. 162.

⁵⁸ ROSA, Social Acceleration, s. 89.

⁵⁹ ROSA, Social Acceleration, s. 91.

a nudné. Přináší to štěstí, radost, svobodu. Proč máme například rádi peníze? Čím bohatší jsme, tím se rozšiřuje škála možností toho, co na světě dělat, co si můžeme dovolit, kam až se můžeme dostat. Proč máme rádi smartphony? Protože je to takový celý svět plný informací a užití, který nosíme ve své kapse. Máme tam fotografie, hudbu, videa, kontakty na kamarády a rodinu, informace, vědomosti a další.⁶⁰

3.4 Zpomalení

Rosova teorie věnuje pozornost nejen zrychlení, ale také jakémusi zpomalení ve společnosti, o kterém jsme se již zmínili na začátku. Mezi všemi výše řečenými sférami, kde nastává zrychlení, lze dle jeho názoru také současně pozorovat i jisté zpomalení.

3.4.1 Přírodní a antropologické limity rychlosti

V prvním bodě uvádí přírodní a antropologické limity rychlosti. Ačkoliv lidé vkládají do všeho mnoho energie, některé procesy zkrátka nemohou být urychleny, jako například rychlost vnímání a zpracovávání informací v mozku.⁶¹ Toto samo o sobě nelze ovlivnit, nicméně na druhou stranu v dnešní době máme různé podpůrné prostředky ve formě drog, které tyto procesy nějakým způsobem urychlit dokážou, ovšem kolikrát za cenu nějakých vedlejších účinků.

Další věcí, co nemůžeme zrychlit je například samotná příroda. Ta takto rychlé tempo společnosti zkrátka nezvládá, a tak lidé svoji planetu čím dál více ničí, znečišťují, přeměňují a spotřebovávají suroviny. Během několika hodin, či dnů jsou pokáceny velké plochy lesů k těžbě dřeva. Ale na to, aby vyrostly další nové stromy, potřebuje příroda několik let. Když budeme lovit ryby pořád víc a víc, ve větším množství, pak se nebudou stíhat reprodukovat a vyrůst, abychom je mohli zase lovit, a tak může některý druh i zaniknout. To samé hrozí i u přírodních zdrojů. Využíváme je v příliš velkém množství a příliš rychle. Mnohé studie řeší, za jak dlouho nám dojde ropa, nebo uhlí a co bude dál,

---

⁶⁰ ROSA, *Social Acceleration*, s. 225.

⁶¹ ROSA, *Social Acceleration*, s. 93.

nebo se vymýšlí, jak tyto suroviny nahradit jinými. Tento fenomén nazývá Rosa jako desynchronizace mezi socioekonomickým životem a přírodou.

3.4.2 Neprozkoumaná místa

Do druhého bodu řadíme veškerá místa na zemi, která ještě nebyla objevena, prozkoumána. Není jich pravděpodobně asi mnoho, ale zde na Zemi ještě stále existují místa, která ještě nebyla zasažena modernizací a zrychlením. Například neprozkoumané ostrovy. Zdá se, jakoby zde čas v poklidu stál.⁶²

3.4.3 Neúmyslná zpomalení

Do třetího bodu řadíme veškerá zpomalení, která vznikají jako nezamýšlený důsledek zrychlení. Zde můžeme opět jako příklad uvést již zmíněné dopravní zácpy, či vyloučení některých pracovníků z produkce z důvodu neschopnosti držet krok s tempem vyžadovaným moderní západním hospodářstvím.⁶³

3.4.4 Úmyslná zpomalení

Ke čtvrtému bodu řadíme záměrné formy zpomalení, tedy zpomalení, které člověk vyvolá záměrně. Z historie můžeme jako příklad uvést různá ideologická hnutí, která se s novými technologiemi neztotožňovala a naopak vystupovala proti modernizaci, zrychlování a jeho působení.⁶⁴ Toto můžeme pozorovat u každého vynálezu, či inovace jak v historii, tak kolikrát i dnes, i když v jiné formě. Každý nový vynález provázelo podezření, nedůvěra nebo nepřátelskost. Lidé jsou zkrátka k novým a neznámým věcem nedůvěřiví, bojí se, co to může způsobit, jak je to ovlivní, což bylo dříve u takovýchto velkých a převratných vynálezů pochopitelné. Lidé potřebují čas, aby si danou věc prohlédli, osahali a zvykli si na ni. Dnes to není ani tolik nedůvěra, jako spíš určitá zvědavost, jak daná věc funguje, obava, jestli mi vůbec v životě k něčemu bude, jestli to není opět nějaká další zbytečnost, nebo neochota naučit se věci dělat jinak, přejít ze

---

⁶² ROSA, Social Acceleration, s. 94.

⁶³ ROSA, Social Acceleration, s. 94.

⁶⁴ ROSA, Social Acceleration, s. 94.

starého a zažitého na něco inovativního a lepšího. Například lidé, kteří byli zvyklí celý život psát většinu věcí propiskou na papír, možná nebudou chtít najednou všechno ťukat na klávesnici notebooku. Mnohokrát inovace opravdu pomáhají a zlepšují lidem život, ale kolikrát, ač myšleno v dobrém, jsou některé z nich zkrátka tak technologicky složité, že lidé ještě moc rádi zůstanou u starých dobrých zažitých věcí, které se osvědčily. Dále se také u nových produktů objevuje u lidí určitá ostýchavost si daný produkt pořídit. Lidé ho potřebují nejprve vyzkoušet, nebo čekají, až to udělá za ně někdo jiný, a čtou například recenze na internetu od dalších lidí. Dnes máme nepřehledné množství produktů, mnoho typů jednoho produktu, značek a tak dále a mnohdy je těžké si vybrat napoprvé správně a právě doba strávená výběrem a rozhodováním se, co si vlastně koupit nás také připraví o spoustu volného času. Příkladem z mé vlastní zkušenosti je třeba i výběr ubytování na dovolenou. Přestože je možné si dle zadaných kritérií požadované hotely, či apartmány vyselektovat, i tak je nutné se probrat mnoha nabídkami a nalézt ten pravý.

3.4.5 Únik z rychlého tempa života a snahy o jeho zpomalení

Z předchozího výkladu Rosova rozboru sociálního zrychlení a jeho projevů je jasně patrné, že jedním z jeho důsledků jsou mimo jiné i negativní dopady na lidské zdraví a kvalitu lidského života. Proto není divu, že se lidé snaží tempo svého života zpomalit a vyhledávají aktivity, u kterých si odpočinou, vyčistí mysl a přestanou alespoň na chvíli myslet na denní shon a pracovní stres, čímž si tak dobijí energii pro další práci. K těm běžným a zdravým činnostem patří například cvičení jógy, meditace, návštěva kláštera, dělání pauz mezi učením, poslech hudby, různé masáže, wellness a podobně, dovolená, nebo běhání, které je v dnešní době stále více populární. Rovněž lze pozorovat nárůst spotřeby léků na migrény, jakož i různých podpůrných prostředků, jako jsou energetické drinky, káva, v extrémních případech pak i drogy. Stále běžnějšími se stávají návštěvy psychiatra a v posledních letech jsou v souvislosti s narůstajícím tempem života dokumentovány dokonce i případy sebevražd.⁶⁵

---

⁶⁵ MATĚJČKOVÁ. Dokážeme vystoupit z příliš rychlého životního tempa?

Možnost cíleného zpomalení v současné době nabízejí některá náboženská hnutí, jakož i hnutí ekologická, která se proti některým novým technologiím, masové produkci a dalším aspektům současné „zrychlené společnosti“ kriticky vymezují.⁶⁶ Je obecně výhodnější něco vyrobit rychle a za co nejmenší náklady, což kolikrát není zrovna ekologické, protože se přitom využívají většinou ty nejlevnější metody a prostředky nešetrné k životnímu prostředí. Někteří producenti jdou bohužel touto cestou, kdy jsou výrobky vyrobeny rychle na úkor životního prostředí. Například se užívají různé chemikálie k urychlení růstu některých plodin, které se ale mohou dostat do místních sladkovodních vod a znečistit je tak. Někteří se naopak snaží přírodě vyjít vstříc a jejich produkce je více ekologická, nicméně mnohdy i více nákladná a například zmíněné pěstování plodin může trvat déle. Dle mého pozorování si této problematiky začínají lidé více všímat a snaží se problémy řešit, neboť existují mnohá hnutí za zlepšení podmínek chovu zvířat na maso, ekologická hnutí, která se snaží vyčistit moře a jejich okolí od plastů a odpadu. S ním vyvstává také samostatný problém, jelikož produkce a spotřeba roste, zvyšuje se i množství odpadu a řeší se, jak s ním ekologicky naložit, abychom si neznečišťovali prostředí.

3.5 Etické a politické důsledky zrychlení

Tak jako může zrychlení přivést sekvenci obrázků k životu, tj. přechod z fotografií na film, nebo jako může zrychlení molekul transformovat led na vodu a na páru, tak změny v časových strukturách moderních společností podle Rosy transformují samotnou podstatu naší kultury, sociální struktury, osobní identitu a také vnímání přírody. Zrychlením společnosti ale jistě nejsou zasaženy všechny části světové populace. Zdá se, že některé části západních civilizací vykazují spíše určité zpomalení. V některých částech světa je dokonce ve společnostech pozorovatelné pouze zpomalení.⁶⁷

Zrychlení je vázáno také na individuální osobu. Každý z nás má jistou volnost rozvržení svého času, volby aktivit. Každý člověk žije v různých podmínkách, jinak funguje. Zatímco někteří se v tomto uspěchaném světě naučí najít určitou rovnováhu,

---

⁶⁶ ROSA, Social Acceleration, s. 95.

⁶⁷ ROSA, Social Acceleration, s. 97.

určit si priority a žít šťastně, jiní se zdají být tímto světem pohlceni, žijí pod tlakem, s časem hospodaří špatně a velmi často hledají právě možnost jakéhokoliv úniku. Rosa také poukazuje na slovo „muset“. Toto slovo hraje velkou roli, jelikož ho v tomto uspěchaném světě používáme až příliš často. Kolikrát za den slyšíme věty typu: „Musím jít tam“, „Musím udělat to a to“, „Musím tam být v 8“, „Nemůžu jít, musím to dodělat“ a podobně. K mnoha činnostem jsme zkrátka tlačeni ze sociálního, ekonomického nebo kulturního hlediska. Dnešní svět je přehlcen různými termíny, do kdy je třeba něco splnit. Máme povinnosti, které je nutno splnit právě dnes, a ne až zítra a tak dále. Svět má určitá pravidla a nastavení, která je třeba dodržovat, a tak zkrátka mnoho věcí podle nich musíme takto učinit.

Na druhou stranu si málokdy uvědomujeme, že ne každou věc opravdu musíme dělat. Nakládáme na sebe příliš mnoho povinností, přičemž některé z nich vůbec nemusí povinnostmi být. Je důležité si ujasnit, co je to „muset“? Důležité je dle mého názoru rozdělit si aktivity na ty, co potřebuji a na ty, které chci dělat. Zkrátka stanovit si priority. Například potřebuji chodit do práce. To je jasné, musím vydělat peníze, abych měl kde bydlet, co jíst a tak dále. Další aktivity už jsou ale jen na mě, jestli je zařadím k „muset“ nebo „chtít“. Jestliže jsem doteď jezdil závodně na kole a mým „muset“ bylo trénovat a udržovat si fyzickou kondici, ale narodí se mi potomek, u něhož se stává mou povinností se o něj starat, pak mohu své priority přehodnotit a z jízdy na kole udělat „chtít“, abych neměl dvě povinnosti najednou. Stejně tak jako z péče o děti mohu udělat svou zálibu a ne povinnost. Záleží na každém člověku, z čeho si udělá svoje „chci“, tím myšleno nějakou zálibu, kterou má rád. Pak i péče o děti může být koníčkem, který děláme rádi a ne povinností.

Rosa dále pracuje s časováním života, které je součástí modernizace společnosti. V současném světě si v podstatě nelze naplánovat práci, ani rodinu na celý život. Někteří lidé moc dopředu neplánují, naopak nechávají věci plynout, vyvíjet se. Lze si povšimnout, že se říká například spíše „Pracuji jako pekař“ namísto „Jsem pekař“. Věci jako zaměstnání, náboženství, politická příslušnost nebo manželství se mohou kdykoliv změnit, ať už v závislosti na našem rozhodnutí nebo na rozhodnutí jiných. Tato neschopnost plánovat dopředu a vytvářet si dlouhodobé cíle vede k tomu, že svět

vnímáme tak, jako by byl plný zběsilých změn, a tudíž se jeví jen jako jakýsi „zamrzlý čas“ bez minulosti i budoucnosti.⁶⁸ Čím méně je jasné, jak to bude v budoucnosti vypadat, tím těžší je dělat nějaká rozhodnutí a trvá to déle, což souvisí také se současnou politikou. Koloběh hospodářství a technologicko-vědecké inovace se zrychlují a tudíž se zároveň pro politiky snižuje čas k učinění rozhodnutí o nějaké věci.⁶⁹ Toto je problém hlavně demokracie a socioekonomického života. Samotné demokracii trvá dlouho, než se něco navrhne, promyslí, prodiskutuje nebo schválí. Pokud se ale mezitím změní sociální život i ekonomie, pak to může trvat o to déle.

3.6 Shrnutí

Hartmut Rosa se na celý fenomén time pressure paradoxu dívá spíše z obecného, globálního hlediska. Říká, že nás všechny jako jednotlivce ovlivňuje především celkové nastavení společnosti, které je dnes velmi rychlé a dynamické. Hlavním motorem, který vše pohání, jsou stále nové, modernější a vyspělejší technologie. S každým novým vynálezem se u lidí mění pohled na svět, dostává se jim více možností a mění se i komunikace mezi nimi. A právě nové možnosti daly do pohybu i dva další motory, ekonomický a kulturní. U ekonomického hraje velkou roli kapitalismus, u kterého je důležitá efektivnost, prosperita, rychlost, preciznost, tedy faktory, které určují celkovou dynamiku a svižnost trhu založeného na hromadění zisku. V kultuře se v současnosti velmi rychle mění věci jako móda, zvyky, veřejné mínění a problémy globálního měřítka.

Hlavní příčinou tohoto paradoxu je tedy to, že máme sice mnoho vyspělejších technologií, které nám měly usnadnit život a ušetřit tak čas, avšak společně s vývojem technologií a novými možnostmi se navýšilo i množství práce, kterou je třeba udělat, a společenské dopady nových technologií jsou tedy přesně opačné. Kvůli tomu mají lidé pocit, že nic nestíhají, neboť musí splnit mnoho věcí, které se utvořily právě díky dalším možnostem, které nám nové technologie poskytují. Celkovým důsledkem tak je všeobecné zrychlení tempa života, jež na lidi vyvíjí bezprecedentní tlak, v jehož důsledku

---

⁶⁸ ROSA, Social Acceleration, s. 99.

⁶⁹ ROSA, Social Acceleration, s. 113.

jsou nuceni vyhledávat nové možnosti a způsoby jak se s tímto tlakem vyrovnat, případně jak tempo svého života zpomalit.

V důsledku sociálního zrychlení se měnila i mezilidská komunikace. V návaznosti na Rosovu teorii se proto nyní podíváme na analýzu americké psycholožky, Sherry Turkle, která se tedy zabývá převážně tím, jak technologie mění náš celkový životní styl a komunikaci mezi lidmi navzájem, včetně temporálních aspektů těchto rovin lidského života, přičemž v této souvislosti se zabývá zejména užíváním mobilních telefonů.

4 SHERRY TURKLE A JEJÍ POHLED NA MODERNÍ TECHNOLOGIE

Sherry Turkle, americká profesorka sociálních studií vědy a technologií na Massachusettském technologickém institutu, která ve svých publikacích a článcích kritizuje negativní dopad moderních technologií na současnou společnost, vydala v roce 2011 knihu *Alone Together* s podtitulem kladoucím otázku, proč lidé očekávají více od technologií a méně od sebe navzájem. Turkle se v této knize snaží vysvětlit, jak nové technologie vlastně změnily a stále s dalším vývojem mění náš styl komunikace.

4.1 Mobilní telefon jako nástroj k úniku od reality

Turkle v rámci svého dlouholetého výzkumu potkala a vyzpovídala stovky lidí. Ptala se jich, jak se cítí v dnešní době, jak používají například mobilní telefony, nebo jak komunikují s lidmi. Mobilní telefony, na něž se ve svém výzkumu zaměřuje, dle jejího názoru nemění jen to, co děláme, ale mění v podstatě to, kdo jsme. Lidé sledují obrazovky svých mobilních telefonů během nakupování, při hodinách ve škole, na různých konferencích, setkáních, přednáškách, v kavárnách a tak dále. Turkle pobaveně říká, že lidé získali vlastně novou schopnost a to takovou, že se naučili psát textové zprávy a zároveň udržovat oční kontakt s tím, kdo přednáší, aniž by kolikrát vlastně úplně věděli, o čem dotyčný mluví. Lidé si také mezi sebou povídají přes videohovory, například přes Skype, kde sice vidí jeden druhého a vypadá to, jako kdyby tam oba lidé opravdu byli, když si povídají z očí do očí. Jenže někteří lidé těmto hovorům nevěnují přílišnou pozornost a dělají u nich i jiné věci, vyřizují emaily, píšou si s dalšími lidmi. Někteří si také běžně čtou zprávy a píší textové zprávy během snídaň. Problémem je také to, že se určitá skupinka lidí sice setká třeba v kavárně a jsou spolu, jenže všichni si píšou s někým na mobilu nebo kontrolují sociální sítě a vlastně spolu jakoby nejsou.⁷⁰

Zdá se, jako bychom utíkali od reality do bezpečného světa na mobilních telefonech. Můžeme se tam schovat před krutou realitou, před veškerými emocemi, které nechceme prožívat, vyhneme se tak kontaktu z očí do očí. Kolikrát je pro nás

---

⁷⁰ TURKLE, Sherry. *Alone Together: Why We Expect More from Technology and Less from Each Other*. New York: Basic Books, 2011, s. 16.

jednodušší některé věci napsat, než říci někomu z očí do očí. Mobil nám takovou možnost dává. Někteří z nás zřejmě raději napíšou textovou zprávu, než aby někomu zavolali nebo se s dotyčným sešli osobně, pokud je to pro něj zrovna třeba nepříjemné.

4.2 Mobilní telefon jako naše druhé já

Podle Turkle chtějí být lidé spolu, ale zároveň také chtějí být ve středu dění všeho ostatního, být spojeni s dalšími místy. Chtějí kontrolovat všechna místa, jejichž jsou součástí, o která se zajímají.⁷¹ Několikrát denně kontrolují veškeré dění na různých sociálních sítích, aby měli o všem přehled, či konverzace na chatovacích aplikacích, kde interagují s ostatními, nebo e-mail. Mnoho z nás by si i nejspíše s někým popovídat chtělo, ale vše, co kolem sebe mnohdy vidíme, jsou jen další lidé se skloněnými hlavami nad mobily, či sledující monitor počítače. A tak pak takoví lidé získávají pocit, že se vlastně ani s nikým bavit nechtějí, že je stejně nikdo nebude poslouchat, a tak také raději budou se svým mobilem a interagovat s dalšími lidmi virtuálně, protože tak je to vlastně i docela pohodlné. Toto je pak ale poměrně velký problém hlavně u mladých lidí, kteří se už mezi technologiemi narodili a jsou zvyklí od malička psát textové zprávy a komunikovat přes sociální sítě. Takoví lidé pak nejsou mnohdy schopni ani vést normální reálnou konverzaci. Jeden osmnáctiletý kluk autorce řekl: „Jednou, ale určitě ne teď, bych se chtěl naučit, jak vést konverzaci.“⁷² Turkle se také lidí ptala, jaký mají tedy problém s reálnou konverzací z očí do očí? Odpovídali, že se konverzace odehrává na reálném místě v nějakém čase a nemůžete kontrolovat to, co řeknete. Naopak na mobilních telefonech a počítačích můžete na Messengeru, v e-mailech, nebo příspěvcích na sociálních sítích kontrolovat cokoliv. Než zprávu nebo e-mail odešlete, několikrát ji smažete, přepíšete, volíte správná slova, která byste určitě normálně ani neřekli, přitom v reálné konverzaci řeknete právě to, co vám přijde na jazyk. A často si pak nadáváte, proč jste něco vůbec říkali, nebo proč jste něco neřekli jinak, nebo že jste něco měli udělat jinak a dopadlo by to lépe. A mnoho lidí se tak proto raději schovává za mobil a

---

⁷¹ TURKLE, *Alone Together*, s. 12.

⁷² LILLIE, Ben. Places we don't want to go: Sherry Turkle at TED2012. *TEDBlog* [online]. [cit. 2019-3-22]. Dostupné z: <https://blog.ted.com/places-we-dont-want-to-go-sherry-turkle-at-ted2012/>.

posílá druhému člověku promyšlené a zkontrolované zprávy. Skrze telefony se vlastně prezentujeme takoví, jací bychom chtěli být, a ne takoví, jací jsme doopravdy.⁷³

Mezilidské vztahy jsou bohaté, komplikované a náročné. Díky technologiím je jakoby uklízíme nebo čistíme. Takové konverzace mohou dle Turkle fungovat jen na jedné rovině, tj. když potřebujeme někomu sdělit například jen jednoduché informace, nebo když chceme někomu říci například „Právě na tebe myslím“, nebo „Miluji tě“, nebo „Dnes přejí hodně štěstí, to zvládneš“. Dotyčného to může povzbudit, udělá mu to radost, ví, že ho jeho nejbližší podporují. Ale nemohou nikdy fungovat pro to, abychom se mezi sebou lépe poznali, abychom si lépe rozuměli. Pro to je třeba setkat se tváří v tvář a neschovávat se za mobilní telefon.⁷⁴ Sama mám mnoho zkušeností, že když něco napíšu ve zprávě, dotyčný na druhé straně si to může vyložit jakkoliv, někdy dokonce úplně jinak, než bylo myšleno, a pak může vzniknout nedorozumění nebo konflikt a je třeba trávit další čas tím, že budu vysvětlovat, jak to bylo myšleno, a tak dále. V konverzacích na mobilních telefonech chybí lidem to, že nevidí, jak se člověk chová, pohybuje, gestikuluje, jaký má postoj, mimiku nebo intonaci hlasu. Takové věci nám zde mohou usnadnit například emotikony, které vyjadřují různé nálady, emoce, postoje, souhlas, či nesouhlas a další. S tím se ovšem může vyskytnout u někoho ten problém, že pokud u sdělení nepoužiji žádného smajlíka, druhý člověk si pak není jistý, jak danou věc myslím – jestli dobře, nebo špatně, nebo jestli to bylo myšleno ironicky, nebo to dokonce může vnímat tak, že se na něj zlobím. Mnoho lidí je na emotikony tak zvyklých, že pokud jim najednou přijde strohá zpráva bez jakékoliv emotikony, mají obavy, že se něco děje, že se na ně dotyčný hněvá a tak dále. Takoví lidé pak zkrátka nerozumí samotným větám bez emotikon, pro některé je zas těžké určit význam dané emotikony, neboť jich dnes máme k dispozici nepřeberné množství.

4.3 Mobil jako náš nejlepší přítel

Jak už jsme uvedli výše, někteří z nás dnes v různých situacích raději pošlou textovou zprávu, než aby vedli reálnou konverzaci a mluvili z očí do očí. Technologie se tak nějak

---

⁷³ TURKLE, *Alone Together*, s. 153.

⁷⁴ TURKLE, *Alone Together*, s. 56.

stávají jejich dobrými společníky. Už dnes máme buďto v mobilních telefonech, anebo jako samostatné zařízení různé virtuální asistenty, jako Siri od společnosti Apple, nebo Google Assistant, nebo Alexa od Amazonu, kterých se můžete zeptat, na co chcete, a oni vám odpoví nebo vyhledají to, co je v jejich silách. Dnes fungují zatím velmi zjednodušeně, ale jejich vyvinutější a propracovanější nástupci by se mohli pro mnoho lidí stát nejlepšími kamarády, kteří je vyslechnou vždy, když ostatní poslouchat nebudou. Je možná až téměř znepokojující, že podle Turkle má takové přání velké množství lidí. Mnoho lidí má pocit, že je v této době nikdo neposlouchá, a tak možná i proto ztrácejí zájem o to se s někým reálně vůbec bavit.⁷⁵ Možná je to právě proto, že se všichni baví virtuálně na mobilních telefonech a mají skloněné hlavy. Když pak chcete takovému člověku něco říct, nebo na něj mluvíte, pak vás většinou neposlouchá, nebo jen napůl a pak se vás nakonec zeptá, co jste to říkali. Ale až v momentě, kdy dokončí psaní zprávy na mobilním telefonu, jestli vůbec.

Ten pocit, že s námi nikdo nechce komunikovat, přivádí některé lidi k tomu, že chtějí trávit více času se stroji, nebo roboty. Někteří lidé začínají být raději s roboty než s lidmi. Roboti se s nimi nehádají, nebudou je soudit, jsou tu pro ně, když se s nimi chtějí bavit, nebo s něčím pomoci a když už se s nimi bavit nechtějí, prostě konverzaci ukončí. Roboti jsou často zobrazováni tak, že se vymknou kontrole. Nyní je o nich ale zatím smyšleno spíše tak, že nabídnou řešení pro různé situace, pomůžou, něco zjednoduší. Dokonce se začínají vyrábět roboti, kteří vypadají jako lidé a mají nám dělat jakési společníky.⁷⁶ Podle mého názoru je to možná hezká volba pro lidi, kteří jsou opravdu sami, jsou staří a nemají příbuzné, ale jinak je to další věc, která nás odstřihává od sebe navzájem. Lidé se budou chtít raději bavit s těmito roboty, než aby prožívali reálnou konverzaci a čelili svým emocím, zklamání, smutku, nadšení, či konfliktům a dalším. K robotům je obecně velmi snadné přilnout, už i různé interaktivní hračky v podobě miminka, psa, kočky, či dinosaura mohou navozovat u dětí přesně takový pocit. Děti se o ně starají, jakoby to byly živé bytosti. Turkle se ptá, jestli jsme ztratili svoje sebevědomí tak moc, že už ani nevěříme, že tu budeme my sami pro každého?⁷⁷

---

⁷⁵ TURKLE, *Alone Together*, s. 153.

⁷⁶ TURKLE, *Alone Together*, s. 55.

⁷⁷ TURKLE, *Alone Together*, s. 9.

4.4 Důležitost komunikace v reálném světě

Proč ale tedy očekáváme více od technologií a méně od lidí? Technologie se nám nejvíce zamlouvají, když jsme nejvíce zranitelní. A my jsme zranitelní. Jsme samotní, ale bojíme se sdílet cokoli intimnějšího, důvěrného. A tak vyrábíme roboty, kteří nám dodávají jakousi iluzi přátelství bez jakýchkoliv nároků na přátelství. Můžeme být mezi sebou spojeni tak, aby nám to bylo co nejvíce pohodlné a měli vše pod kontrolou. Ale příjemné nám to není. Mobilní telefony nám dávají pocit, že můžeme být spojeni se světem, napojeni na různá místa na světě a s kýmkoliv na světě. Dává nám to jistotu, že nás pokaždé někdo vyslechne, a zároveň nám to dává pocit, že nikdy nebudeme muset být sami. A právě ten třetí aspekt je podle Turkle to nejdůležitější. V momentě, kdy se cítíme sami, začneme panikařit, cítíme se nesví a okamžitě saháme právě po mobilních telefonech, díky kterým se sami najednou necítíme. Pokud máme nějaký pocit, myšlenku, nebo informaci, můžeme ji skrze sociální sítě snadno sdílet. Chceme být ve spojení s lidmi a tak s nimi jsme ve spojení skrze zprávy na mobilech a sociální sítě. Problémem podle Turkle je právě to, že lidé nedokáží být sami. Tím, že se snaží být neustále ve spojení, vlastně vytvářejí přesný opak. Jsou neustále více a více izolovaní od okolního světa, od reality. Proto je důležité, aby se lidé naučili být sami. Musíme se naučit, že samota je naší součástí. Dalším problémem je, že lidé jsou tak zaneprázdnění právě komunikováním s ostatními, ať už v práci s kolegy, se zákazníky, nadřízenými a tak, nebo se stovkami lidí přes sociální sítě, se kterými se vlastně ani tolik nebo dokonce vůbec neznají, že nejsou schopni komunikovat tady a teď v reálném světě s lidmi, kteří pro ně opravdu něco znamenají, a o věcech, na kterých opravdu záleží. Lidé se musí naučit naslouchat jeden druhému – i když je to třeba zrovna nudné, pro druhého to může být důležité a všechny tyto věci jsou také důležité pro utváření mezilidských vztahů. Naučit se naslouchat, hovořit o všech věcech, i o těch důvěrných, řešit různé problémy, dávat najevo své emoce a tak dále. Jedině tak vyplouvá na povrch to, jací opravdu jsme a umožňuje nám to se tak lépe pochopit a vzájemně si porozumět.

Možná je náš svět opravdu tak uspěchaný, že právě už ani na tohle lidé čas nemají. Většina komunikace probíhá přes počítač, nebo mobil. Technologie nám toto umožňují, pro lidi je to tak jednodušší. Vztahy jsou složité a lidé tak samozřejmě sahají

po tom jednodušším a méně stresujícím. Přitom, kdybychom opravdu vypnuli všechny rušivé vlivy ve formě notifikací z Messengeru a sociálních sítí a pracovali na tom, na čem potřebujeme, neztráceli čas konverzacemi ve virtuálním světě, pak by nám jistě zbylo více času na konverzaci v tom reálném a mnoho problémů by se vyřešilo. Ale jak už bylo mnohokrát řečeno, je opět jen na lidech, jak si život uspořádají, jaké si stanoví priority a jak budou chtít se svým časem nakládat. Je třeba také najít způsob, jak bychom mohli technologie používat tak, abychom se nestávali jejich oběťmi a aby neměnily nás samé. Potřebujeme tedy vytvořit takové technologie, které nám budou opravdu pomáhat a ne nás naopak brzdit a okrádat nás o čas. Jak upozorňuje Wajcman, jejíž teorii se budeme věnovat v následující kapitole, je třeba, aby se k nim začali lidé stavět trochu jinak.

4.5 Shrnutí

Sherry Turkle provedla několikaletý empirický sociologický výzkum zaměřený na to, jak se současná společnost staví k nynějším technologiím (zejména k mobilnímu telefonu), jakým způsobem lidé tyto technologie používají a jaký dopad mají na jejich komunikaci s ostatními lidmi. Technologie podle ní komunikaci mezi lidmi velmi změnily. Díky možnosti komunikovat na dálku nyní používáme právě spíše mobilní telefony než abychom se bavili mezi sebou. Někteří z nás využívají tuto možnost komunikace jako únik od drsné reality, neboť někteří lidé trpí různými sociálními fobiemi, či mají problémy, se kterými se nechtějí svěřit. Nicméně ve virtuálním světě lze vystupovat anonymně, a tak je pro ně jednodušší se svěřit právě zde. Někteří mají potřebu být v centru dění, mít o všem přehled a přes sítě si třeba vytváří i mnoho přátel a kontaktů, které ale ve skutečnosti třeba ani nikdy neviděli. Turkle podotýká, že důležitější je ale naučit se opět komunikovat s našimi nejbližšími v reálném světě a řešit své problémy, protože jedině tak lze druhého nejlépe poznat, což skrze virtuální svět nelze, neboť se často nereprezentujeme takoví, jací doopravdy jsme a máme možnost si předem promyslet každý další krok, který učiníme.

5 TEORIE JUDY WAJCMAN

S další teorií vysvětlení time pressure paradoxu přišla britská socioložka Judy Wajcman. Ta definuje tento paradox jako „nedostatek shody mezi volným časem, který máme a naším současným pocitem stresu“. Pocit stresu pak popisuje jako pocit utlačování časem nebo doslova jako pocit bytí v časové tísní.⁷⁸

Wajcman se zaměřuje především na to, jakou roli hrají technologie v dnešním světě. Měly by nám usnadňovat život, a tím bychom měli mít i více volného času pro sebe. Paradoxně se ale zdá, že lidé moc volného času nemají, ba naopak, mnohdy zřejmě pociťují, že ho mají méně než dříve.

Zároveň ale dodává: „Vše je mnohem komplikovanější, než se na první pohled zdá.“⁷⁹ V tomto paradoxu dle jejího názoru figuruje mnoho dalších aspektů, a to například to, jak lidé vůbec čas vnímají, v jakém žijí prostředí, jakou mají práci a další.

5.1 Nakládání s časem

Pojďme se nejprve trochu oprostít od veškerých technologií a podívat se na další aspekty života, které nás podle Wajcman také ovlivňují. Příčinou této uspěchanosti a narůstajícího stresu tedy nejsou jen moderní technologie, ale i samotné nastavení společnosti, ve které žijeme, různá prostředí, či dané okolnosti, které zrovna náš život doprovází. Wajcman poukazuje na to, že lidé žijí v různých sociálních skupinách a každá z těchto skupin vnímá čas odlišně. Zkoumá rozdíly a vnímání času mezi chudými a bohatými, nebo mezi muži a ženami. Rozvržení času každého člověka velmi závisí na jeho osobních poměrech nebo finančních prostředcích.⁸⁰ To znamená, že množství našeho času a to, do jaké míry s ním můžeme volně nakládat, ovlivňuje prostředí, ve kterém žijeme, naše rodina, přátelé, náš příjem, to, jestli máme děti, či jestli žijeme s partnerem

---

⁷⁸ SUNDRIYAL, Monica. Time-Pressure Paradox. *Digital Communication* [online]. [cit. 2018-11-16]. Dostupné z: <https://blogs.baruch.cuny.edu/digitalcombishop/?p=533>.

⁷⁹ MARTIN, Brian. Review of Pressed for time. *IEEE Technology & Society Magazine* [online]. [cit. 2018-11-16]. Dostupné z: <https://www.bmartin.cc/pubs/17BRts.html>.

⁸⁰ WAJCMAN, Judy. *Pressed for Time: Acceleration of Life in Digital Capitalism*. Chicago: University of Chicago Press, 2015, s. 61.

nebo sami. Tyto aspekty pak pro nás vytváří určitá omezení našeho času. Pokud má někdo méně omezení ve svém času a naopak více možností výběru toho, jak trávit svůj čas, pak lze říci, že dotyčný má více času. To znamená, že takový člověk si může většinu svého času řídit podle sebe. Naopak jsou tu ale i lidé, kteří jsou velmi omezeni, například dobou, po kterou musí být v práci, či různými e-maily nebo nějakým vyřizováním všeho možného a dalšími povinnostmi, které musí být splněny. Pak už člověk nemá tolik možností, jak si svůj čas rozvrhnout a zahrnout do něj i věci, které opravdu dělat chce. Takovému člověku se tudíž pochopitelně zdá, že má velmi málo času. To, co chce dělat, musí vměstnat do velmi malého okénka času, který mu zbyl, a kolikrát to ani nestihne a tudíž říká, že má málo času. Takováto tvrzení podporují argument, že to, kolik vlastního času máme k dispozici a možnost nakládání s ním jsou pro sociální spravedlnost velice důležité. Místo toho, abychom se tedy zaměřovali na nějakou rychlost a zrychlování společnosti, měli bychom se více věnovat právě změnám rozdělování času ve společnosti. S tímto souvisí i už výše zmíněné nerovnosti mezi muži a ženami, či mezi chudými a bohatými. V průběhu času zde nastala změna v organizaci a vnímání pojmu rodina a práce.

5.1.1 Rodina

Ve spojení času a rodiny vzniká mnoho otázek. Jednou z nich je, jestli rodiče se svými dětmi tráví dostatek času. Výsledky různých výzkumů se liší. Některé tvrdí, že tomu tak není, jiné zase, že s nimi trávíme stále stejné množství času. Zřejmě opět záleží na individuální osobě a na uspořádání jejího času. Obraz samotných maminek se změnil. Dříve byly matky ochotné a obětavé hospodyně. Moderní matky jsou nyní viděny jako uspěchané, nevyspalé, pracující ženy. Zdá se, že je tomu tak právě z důvodu, že ženy v dnešních rodinách zastávají dvojí funkci. A to jak funkci matky, starající se o rodinu a domácnost, tak funkci pracující ženy. Pomoc od otce se matkám v mnoha případech dostává jen velmi málo, jelikož ten je stále brán jako jakýsi hlavní živitel rodiny a většinu svého času pracuje.⁸¹ Ženy, zastávající dvojí funkci pak mohou mít na děti méně času, než kdyby se staraly pouze o domácnost. Z pohledu mnoha sociologů jsou tedy na místě

---

⁸¹ WAJCMAN, *Pressed for Time*, s. 63.

obavy ohledně kvality rodinného života.⁸² Je třeba vybalancovat poměr mezi prací a rodinou.

5.1.2 Práce

V souvislosti s rozvržením vlastního času velmi záleží na tom, kde a jak člověk pracuje. Už jen místo, kde pracuje, hodně ovlivňuje jeho čas. Někdo musí dojíždět několik minut, či dokonce hodin do práce, někdo má možnost pracovat z domova. Časová náročnost na dojíždění nás tudíž okrádá o čas, který bychom jinak mohli věnovat něčemu jinému. Dále záleží na pracovní době. Pokud je pevně daná, musíme tento čas strávit v práci a poté máme k dispozici volný čas, který můžeme libovolně využít. Pokud máme volnou pracovní dobu a můžeme si tak určit, kdy se budeme věnovat práci, můžeme si tak nastavit, kdy a jaké aktivity budeme vykonávat a jak je s prací skloubíme. Otázkou je, jestli je toto vždy výhodou. Někdy může taková možnost být i ke škodě, a to proto, že člověk skáče od jedné věci ke druhé, mezi prací vykonává další aktivity a ve výsledku se cítí uspěchaný a ve stresu. Dalším faktorem je náš příjem. Mnoho lidí s vyšším příjmem může mít více volného času. Mohou si najmout například uklízečku domácnosti, nebo chůvu, či nějaké technologie, které jim pomohou s chodem domácnosti, jako například robotický vysavač a podobně. Odpadá tak stres po práci v podobě dalších povinností. Domácnosti s nižším příjmem si toto většinou nemohou dovolit a často si berou například i dvě práce najednou, aby uživili sami sebe, případně ještě své děti, a tak už jim nezbyvá moc volného času pro sebe. Neznamena to ale, že kdo je bohatší, je šťastnější. Záleží totiž také například na pracovní pozici člověka. Dle Wajcman mají nejméně volného času lidé na nejvyšších pozicích, neboť pracují téměř nepřetržitě.⁸³

5.1.3 Technologie

Technologie jsou již běžnou součástí dnešního světa. Jsou jakousi neoddělitelnou součástí nás všech, kooperují s námi a to nejen v pracovní době, ale i ve volném čase. Hrají velkou roli v mezilidských vztazích a v uspořádání našeho času a Wajcman se mimo

---

⁸² WAJCMAN, *Pressed for Time*, s. 63.

⁸³ WAJCMAN, *Pressed for Time*, s. 62.

jiné snaží zkoumat příčinu právě toho, proč se cítíme tolik vystresovaní a pod tlakem, když máme k dispozici tyto „pomocníky“ v podobě mobilních telefonů, počítačů, tabletů, praček, aut a dalších zařízení a strojů.

Jednou z nich by mohlo být to, že volný čas, který získáváme právě tím, jak nám stroje usnadňují život, využíváme k něčemu jinému. Tento nabytý čas nevyužíváme jako volný čas, ale trávíme ho jinou prací, plníme jiné, další povinnosti.⁸⁴ Dobu, za kterou za nás pračka vypere a robotický vysavač vysaje pokoj zaplňujeme v moderní společnosti jinými činnostmi, například řízením aut, nebo třeba psaním na počítači, což jsou věci, které třeba za industriální společnosti ještě nebyly. Stroje za nás vykonají práci, jakou bychom jinak museli dělat po návratu domů, kdy už ale musíme dělat opět něco jiného, například vařit večeři.

Může se zdát, že se nacházíme v zajetí různých technologických přístrojů, které by nám měly život usnadnit. Technologie by nám měly zkrátit pracovní den a navýšit tak náš volný čas. Problémem je ovšem to, že lidé k nim mají zkrátka jiný přístup, než byl původně zamýšlen. Tyto přístupy k různým technologiím se mění souběžně s jejich vývojem. Nabízejí stále více možností a místo toho, aby sloužily pouze k primárnímu účelu, lidé je začali vnímat jinak.⁸⁵ Přitom k tomu, aby nám opravdu život usnadnily, stačí lidem k nim pouze získat jiný přístup. V současnosti je jaksí společensky nastaveno, že člověk musí být pořád ve spojení s okolním světem, být neustále tak zvaně on-line a k dispozici ostatním lidem. Například mobilní telefon a v něm nainstalované aplikace pro chat sice usnadnily a zefektivnily práci mnoha lidem, ovšem na druhou stranu ta výhoda toho, že člověk může být k dispozici jinému člověku kdykoliv a kdekoliv, zvýšila očekávání toho, že každý je ihned dostupný a okamžitě nějak zareaguje.⁸⁶ To uvaluje na lidi obrovský tlak, a ti se pak stresují tím, že pokud nebudou stále spojeni s okolním světem a lidmi, o něco přijdou.

---

⁸⁴ MARTIN, Review of Pressed for time.

⁸⁵ MARTIN, Review of Pressed for time.

⁸⁶ LOEB, Zachary. The social construction of acceleration, a review of Judy Wajcman, Pressed for Time: The Acceleration of Life in Digital Capitalism (Chicago, 2014). b2o [online]. [cit. 2018-11-23]. Dostupné z: <https://www.boundary2.org/2015/09/the-social-construction-of-acceleration/>.

Právě kvůli mobilním telefonům s takovými možnostmi nyní práce infiltruje náš domácí život. Wajcman podotýká, že dříve se čas dělil na práci a volný čas, což nyní už moc neplatí.⁸⁷ Díky mobilu může danému člověku kolega nebo nějaký zákazník zavolat nebo napsat i během jeho vlastního volného času, a tudíž mu ho tím naruší.

5.2 Kolik času máme?

K tomu, abychom mohli nějak zjistit, jak moc času tedy vlastně máme, je třeba nějakým způsobem změřit naše tempo života. Jak se ale dá měřit tempo života? Stejně jako Hartmut Rosa se i Judy Wajcman zaobírá touto otázkou. Říká, že se dá měřit jako subjektivní stav. Zvýšení rychlosti života ovlivňuje každého z nás. Ovlivňuje to, jak vnímáme čas, a způsobuje to, že jednotliví lidé mají pocit nedostatku času, cítí se uspěchaní a jako by je tlačil čas. Lidé současně tedy cítí, že nemají tolik času na věci, které by opravdu chtěli dělat.⁸⁸ Jak už v předchozí teorii podotkl Rosa, v souvislosti s tímto paradoxem hraje velkou roli i slovo „muset“. Lidé jsou zřejmě nastaveni tak, že mají pocit, že musí něco udělat a nedělají vlastně to, co chtějí, čemuž jsme se věnovali již u teorie Hartmuta Rosy.

Dalšími faktory k tomuto měření a k odpovědi na otázku, proč mají lidé tak málo času je zjištění, kolik času trávíme v práci a kolik máme volného času. Délka průměrné pracovní doby se nezměnila, nejsou pro to dostatečné důkazy.⁸⁹ Naopak data z časových záznamů ukazují, že volný čas u pracující populace se navýšil.⁹⁰ Nejprve je ale třeba si určit, co vlastně volný čas je, na různá rozdělení se podíváme hned v následující podkapitole.

Jak si tedy ale vysvětlit to, že lidé pociťují nedostatek času? Prvním vysvětlením může být ekonomická změna. Dále sociální změna a to taková, že v polovině 20. století stoupl počet pracujících žen. Dnes pracují oba rodiče ve skoro 60 procentech rodin s dětmi do 18 let. Nejhorší jsou na tom ale pravděpodobně samostatné matky, které

---

⁸⁷ WAJCMAN, *Pressed for Time*, s. 80.

⁸⁸ WAJCMAN, *Pressed for Time*, s. 64.

⁸⁹ WAJCMAN, *Pressed for Time*, s. 64.

⁹⁰ WAJCMAN, *Pressed for Time*, s. 65.

musejí pracovat i se starat o děti samy.⁹¹ Práce se tak nerozdělí částečně mezi dva lidi. To, že nemají čas na děti je i tím, že doma ve volném čase je třeba se starat ještě o domácnost, a tak místo kvalitně stráveného času s dětmi matky musejí ještě uklízet, vařit, vyprat, nebo pověsit prádlo.

5.2.1 Volný čas

Volný čas je definován velkým množstvím odborníků, jejichž názory se určitým způsobem prolínají a překrývají, ale do jisté míry se i odlišují. Může být vnímán jako doba lidského svobodného rozhodování, či svobodné činnosti. Významný francouzský sociolog volného času Joffre Dumazedier říká, že „volný čas představuje jen určitou část mimopracovní doby, do které dále patří osobní potřeby a povinnosti – biologické potřeby (strava, hygiena, spánek) a povinnosti rodinné (vaření, úklid, nákup, péče o děti)“. Spousta „chápe volný čas jako zbytkový, který zbývá po splnění všech povinností – pracovních, studijních, rodinných i po uspokojení všech fyziologických potřeb“.⁹² Pásková a Zelenka „považují za volný čas ten, kde lidé nevykonávají činnosti pod tlakem pracovních závazků či rodinného systému“.⁹³ Obecně je potom volný čas definován jako „čas, v němž člověk nevykonává činnost pod tlakem závazků plynoucích ze společenské dělby práce, nebo z nutnosti zachování biofyziologického či rodinného systému“.⁹⁴ Volný čas lze také rozdělit na dva typy. Může být úplně volný, tj. čas, který má člověk jen pro sebe, není ničím vyrušován a věnuje se, čemu chce. Pak existuje volný čas, ke kterému se ale vztahuje určitá povinnost, jako například péče o děti nebo vaření.⁹⁵ Pracovní čas tráví člověk v práci. Poté nastává volný čas, se kterým může člověk naložit jakkoliv, nicméně například u matek tento volný čas zahrnuje i povinnost starat se o děti. Záleží ovšem na individuálním pohledu, jestli lze toto brát jako volný čas, který trávím se svými dětmi ze své vlastní vůle, anebo volný čas, který ale vlastně volný vůbec není, neboť mám

---

⁹¹ WAJCMAN, *Pressed for Time*, s. 66.

⁹² SPOUSTA, V. *Metody a formy výchovy ve volném čase*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1996.

⁹³ PÁSKOVÁ, Martina a ZELENKA, Josef. *Výkladový slovník cestovního ruchu*. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj, 2002.

⁹⁴ LINHART, J., PETRUSEK, M., VODÁKOVÁ, A., MAŘÍKOVÁ, Hana. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996, s. 156

⁹⁵ WAJCMAN, *Pressed for Time*, s. 80.

povinnost starat se o děti. Ve druhém případě pak může být volný čas vnímán pouze jako ten zbytkový, který má člověk jen sám pro sebe a nemá žádné povinnosti.

Wajcman pak dále rozděluje volný čas na jakési dva stupně. První je čistý volný čas, tj. čas, ve kterém vykonáváme libovolnou činnost a který není omezen nějakou další aktivitou. Druhý je přerušovaný volný čas, tj. čas, ve kterém vykonáváme libovolnou činnost, ale ta je doprovázena ještě nějakou další souběžnou aktivitou.⁹⁶ Takové situace můžeme pozorovat například na volném čase mnoha žen. Po práci přijdou domů a starají se o domácnost. Kombinují více činností najednou, opět vidíme takzvaný multitasking – například žehlí, ale zároveň u toho ještě mají puštěnou televizi.

Wajcman se mimo analýz těchto domácích prací prováděných ve volném čase věnuje ještě analyzování právě volného času tráveného s dětmi. Zajímá se o to, zda ještě stále převažuje rozdělení muže a ženy, co se týče domácích prací a péče o děti. Mají ženy méně volného času než muži, kteří spíše pracují a o domácnost se tolik nestarají? Nebo naopak muži s domácností a péčí o děti pomáhají? Ženy často tráví volný čas domácími pracemi, jako je žehlení, vysávání, uklízení, praní atd. Ti, kdo mají děti, tráví navíc svůj volný čas s dětmi. Jak už jsme podotkli dříve, jeden by mohl říci, že čas, který trávíme se svými dětmi, je pro nás dobře stráveným volným časem, ovšem asi tomu není tak vždy. Občas člověk opravdu potřebuje ten tzv. čistý volný čas, kdy bude mít opravdu čas jen sám pro sebe. Wajcman ve své studii tedy porovnávala čistý volný čas a volný čas strávený nějakou neplacenou prací, tj. například domácí práce, či péče o děti.

Studie tedy odhalila, že muži mají mnohem více hodin čistého volného času, nenarušeného žádnou neplacenou prací. Více než 60 procent volného času u mužů není doprovázeno nějakou další aktivitou. Pro porovnání, čistý volný čas u žen činí něco málo přes polovinu jejich celkového volného času. Kromě toho, pravděpodobnost nějakého narušení celkového volného času u mužů je nižší než u žen. Naproti tomu volný čas u žen má tendenci být více narušován právě kvůli přítomnosti dětí a padá ve prospěch aktivit neplacené práce. Průměrné maximální trvání časových úseků čistého volného času je u mužů také delší. Volný čas u žen je značně uspěchanější než ten u mužů, neboť je více

---

⁹⁶ WAJCMAN, *Pressed for Time*, s. 80.

rozkouskovaný do jednotlivých úseků kratšího trvání. Stručně řečeno, muži mají více kvalitního volného času než ženy. Z této studie tedy vyplývá, že zde stále přetrvávají rozdíly v trávení volného času mezi muži a ženami.⁹⁷

Ve volném čase bychom si měli odpočinout a nabrat nové síly pro další práci. Volný čas žen má bohužel charakter jakési roztříštěnosti a to snižuje jeho kvalitu. Tento narušovaný volný čas mezi prací a časem, který máme jen sami pro sebe, se může zdát uspěchaný a člověk se pak velmi často cítí ve stresu. Jak můžeme vidět, současný pocit stále stupňovaného časového presu u lidí je možná i více zapříčiněn právě spíše tímto roztříštěním, než nějakou znatelnou redukcí volného času. Takovýto problém roztříštěnosti se netýká ale pouze žen v domácnosti, ale i nás všech. Náš volný čas, ale i ten pracovní je neustále narušovaný okolními vlivy, mezi něž patří i nové technologie.⁹⁸

Zajímavé je také zmínit to, že dnešní doba nabízí nepřeborné množství volnočasových aktivit a další stále přibývají. Mnoho z nás provozuje různé druhy sportů, jako běh, jízda na kole, plavání, fotbal, tenis, jóga a další. Existuje zde i velké množství kulturního vyžití, například kino, divadlo, koncert, galerie, zoologické zahrady. Je zkrátka z čeho vybírat. Podstatné je zmínit to, co z toho všeho vyplývá. Už Rosa se ve své teorii zmínil o tom, že nám technologie sice usnadňují život v pracovním i osobním životě, jenže zároveň se navýšilo i množství práce, kterou je třeba udělat. Obdobně to lze aplikovat i právě na volný čas. Říká se, že dnešní moderní společnost má vlastně nejvíce volného času, než kdy dřív, na což se podíváme hned v následující podkapitole. Jenže se zároveň navýšilo právě i množství volnočasových aktivit, kterým se chceme věnovat, a tak máme pocit, že skoro nic nestíháme.

5.2.2 Více volného času než kdy dříve

Mnoho současných studií se shoduje, že volného času máme opravdu mnohem více, než měli lidé kdy dřív. Pracovní doba se zkrátila a tím se i navýšil volný čas. Dokazuje

---

⁹⁷ WAJCMAN, *Pressed for Time*, s. 81.

⁹⁸ WAJCMAN, *Pressed for Time*, s. 81.

to například článek magazínu *City A.M.*, který se zaměřuje na to proč jsme stále tak moc ve stresu, i přestože máme více volného času než naši rodiče.

Pracovní týden se napříč průmyslovými zeměmi za posledních 40 let značně zkrátil. Průměrný pracovník z 18 zemí, ve kterých byli lidé dotazováni Organizací pro hospodářskou spolupráci a rozvoj, pracuje o 12 procent hodin méně za rok, v roce 2006 než v roce 1970, což je redukce o více než pět hodin za pracovní týden. Kombinace zařízení zjednodušujících práci, technologií a prosperity zredukovala během 40 let množství času stráveného prací, a to zkrátilo pracovní týden a uvolnilo více času pro volno. Proč se ale mnoho z nás cítí uspěchaně a ve stresu? Jedním z faktorů by mohla být změna v organizaci času a posun směrem k různým formám práce, tak jako je práce na částečný úvazek, dočasná práce, vlastní zaměstnání, což znamená, že intenzita práce vzrostla.⁹⁹

Opět se opakuje ten fenomén, že se navyšuje množství práce, kterou musíme udělat, navyšuje se množství volnočasových aktivit, což může vyústit v desorganizaci práce a mimopracovních aktivit, narušovanou práci a tak dále. Mimo to, do našeho pracovního života a volného času vstupují v moderní společnosti ve velkém moderní technologie, které nám sice mnoho práce usnadňují, ale mnohdy nám práci také přidělávají, nebo se skrze ně o volný čas okrádáme.

Do našeho celkového času se tak snažíme vměstnat veškerou naši práci, kterou potřebujeme vykonat k tomu, abychom vydělali peníze, a zároveň se tam snažíme k tomu vměstnat i naše volnočasové aktivity. A tak je mnoho z nás v konečném výsledku ve stresu z toho, jak to všechno poskládat dohromady a stihnout.

5.3 Mnohostranná uspěchanost

Wajcman se ve své knize obrátila na práci od Dalea Southertona a Marka Tomlinsona, kteří tvrdí, že zažívání uspěchanosti je mnohostranné a rozlišují tři mechanismy, které

---

⁹⁹ STEWART, Ian. We have far more time for leisure than our parents – so why are we so stressed? *City A.M.* [online]. [cit. 2019-1-18]. Dostupné z: <http://www.cityam.com/1409020155/we-have-far-more-time-leisure-our-parents-so-why-are-we-so-stressed>.

vyvolávají různé pocity časového presu.¹⁰⁰ Takové rozdělení, které si za chvíli představíme, dává jistě za pravdu tomuto názoru, že uspěchanost je mnohorozměrný prožitek.

5.3.1 Tři dimenze uspěchanosti

První dimenzí uspěchanosti je podle Wajcman *stres vzniklý z množství času, který máme k dispozici, nebo značný pocit zahlcenosti z toho, že toho máme hodně naloženo*. Jinými slovy, měří se to, kolik času strávíme určitou aktivitou. Wajcman uvádí, že se tyto hodnoty v různých zemích liší podle pohlaví nebo sociální skupiny.¹⁰¹

Druhou dimenzí uspěchanosti je podle Wajcman *časová desorganizace*, která se dívá na rytmy života a na jeho organizaci – na to, jak si ve svém životě organizujeme práci, sociální nebo sportovní aktivity, svůj volný čas a další.¹⁰² Co se týká například pracovní doby, tak ta se dnes u mnoha lidí liší. Někdo pracuje standardně osm hodin. V některých zemích již mnoho zaměstnanců zavádí i šestihodinovou pracovní dobu, jako například ve Švédsku. Někdo pracuje na směny, někdy i dvanáct hodin v kuse. Jiní mají možnost flexibilní pracovní doby a mohou si přijít do práce, kdy chtějí, odejít, kdy chtějí, případně si třeba napracovat něco dopředu. Lidé si tak pracovní dobu natahují, zkracují, či přehazují na jiný den. Důležité je ale splnit to, co má být splněno. Někdo pracuje i přes noc, například lékaři a někteří lidé pracují i o víkendech. Někdo má možnost pracovat i z domova a k práci usednout tak, kdy si zrovna naplánuje. Taková práce ale pak může být roztroušena do různě dlouhých časových úseků, které jsou narušovány jinými činnostmi. Tady ovšem záleží právě na člověku, na kdy si zadanou práci naplánuje a splní ji. Někomu práce večer vyhovuje, jiní mají zase rádi odbyto brzy ráno, aby měli odpoledne volné.

Snaha o uspořádání pracovního a volného času může v lidech pak vyvolávat vzrůstající pocit časového presu. Mnohdy nejsou schopni skloubit pracovní čas a sociální aktivity s kamarády nebo s rodinou a zároveň odpovídající délku spánku. Velkou roli zde

---

¹⁰⁰ WAJCMAN, *Pressed for Time*, s. 74.

¹⁰¹ WAJCMAN, *Pressed for Time*, s. 75.

¹⁰² WAJCMAN, *Pressed for Time*, s. 75.

hraje opět sociální postavení ve společnosti. Vyšší socioekonomické skupiny mají možnost být časově flexibilnější, mít větší kontrolu nad svým časem. Ani to ale nemusí být pravda, jelikož i tito lidé mnohdy možná vkládají do své práce tolik času, že se mohou také cítit pod tlakem, i když mají možnost si vše lépe rozvrhnout. Naopak tedy nižší sociální vrstvy trpí právě touto časovou roztříštěností, která je způsobena nepravidelnou pracovní dobou.¹⁰³ Nicméně tyto sociální aktivity mohou být ve výsledku náročné pro obě skupiny, neboť členové rodiny a kamarádi mají různé časové rozvrhy, a tak je těžké různé činnosti nějak skloubit, aby se to každému hodilo. Uspěchanost je v tomto případě tedy důsledek obtížné koordinace úkonů v čase a prostoru.¹⁰⁴

Jak lze z výše uvedeného vyvodit, nedostatek času jednotlivých lidí, je způsoben tím, že každý člen rodiny má jiný denní rozvrh s časy, kdy pracuje, kdy se chce věnovat nějakým koníčkům, sportovat, odpočívat, věnovat se rodině a podobně. Času pro setkání s přáteli, či času pro trávení s rodinou už proto tolik nezbývá. Rozvrhy se překrývají, člověk se snaží vměstnat nějakou aktivitu jinam než původně, nebo ji udělat co nejdřív nebo nejrychleji, aby si mohl udělat v klidu čas na rodinu a podobně. Z toho lze tedy soudit, že mnoho takovýchto lidí opravdu je v časovém presu. Snaha vybalancovat čas na práci a čas na rodinu vede jednoho z rodiny ke snaze nastavit si pracovní dobu tak, aby se překrývala s tou partnerovo pracovní dobou a oba rodiče pak tudíž měli čas ve stejnou dobu na děti a další aktivity. Takovou možnost ale nemá každý. Vše je závislé na daném zaměstnavateli.

Posledním ze tří mechanismů, které v nás mohou vyvolávat pocity nedostatku času, je pak podle Wajcman *časová hustota*. Tento pojem můžeme spojit se slovy jako „žonglování s časem“ nebo multitasking. To znamená, že máme nějaké přidělené úkony, které musíme stihnout za daný časový úsek. Tento pojem je velmi úzce spjatý s časovou desorganizací, kde se ale spíše řadí jednotlivé úkony přesně za sebou, jako nějaká sekvence. V tomto případě je jedno v jakém sledu aktivity vykonám, podstatné je to, že jsou aktivity vměstnány do určitého časového úseku, za který je třeba je stihnout a to může opět vyvolávat právě onen pocit časového presu.¹⁰⁵ Jako příklad si můžeme vzít

---

¹⁰³ WAJCMAN, *Pressed for Time*, s. 75.

¹⁰⁴ WAJCMAN, *Pressed for Time*, s. 76.

¹⁰⁵ WAJCMAN, *Pressed for Time*, s. 78.

nějakého člověka, bude se jmenovat třeba Petr. Petr v osm hodin vstane, jak je zvyklý, a ví, že v jedenáct hodin má být třeba ve škole. Za tuto dobu se chce nasnídat, umýt, zacvičit si jógu, jít se psem na procházku, sbalit si poznámky, připravit si svačinu a vyřídit e-maily. Tyto aktivity je možné vykonat v jakémkoliv pořadí, zkrátka tak jak zrovna člověk uzná za vhodné. Úkony nejsou nijak omezené, mohou být vykonávány i dvě věci najednou, někdy může být jedna aktivita přerušena nějakou jinou. Například, když mu někdo během nějaké činnosti zavolá a tak podobně. Toto všechno může také vyvolávat pocit stresu a uspěchanosti, neboť tyto činnosti, které nejsou časově rozdělené během dne, mohou působit jako změť mnoha neuspořádaných věcí. Člověk najednou neví, co dělat dřív, co později, přemýšlí, které dvě věci by mohl dělat najednou, jak může ušetřit čas. Výše zmíněná procházka se psem se může z nějakých důvodů protáhnout a tím se zkracuje čas na ostatní činnosti, načež člověk opět začne cítit, že nic nestíhá. A to vše, jen kvůli pevně dané hodině, kdy má být Petr ve škole.

5.4 Shrnutí

Judy Wajcman se na time pressure paradox dívá spíše z pohledu jednotlivců, či určitých sociálních skupin a zkoumá jejich uspořádání času. Každý z nás nebo každá skupina lidí vyrůstá a žije v různém prostředí, v různých sociálních vrstvách. Každý má jiný příjem, práci, jiné bydlení, nějakou rodinu nebo žije sám. A toto všechno ovlivňuje právě naše uspořádání času. Někdo musí více pracovat, jiní mají zase více volného času, další jsou flexibilní a mohou si práci přizpůsobit, jak potřebují. Přičemž právě to, jak moc máme volnou ruku v uspořádání našeho pracovního i volného času a jakým způsobem se takový čas rozhodneme trávit, ovlivňuje pak i naše pocity stresu z toho, že něco nestíháme a že času nemáme dostatek. Do určité míry je na každém z nás, jak si svůj čas uspořádáme, jak si nastavíme své priority a v neposlední řadě, jak budeme nakládat s novými technologiemi, neboť ty Wajcman nepojímá jako ze své podstaty škodlivé, ale spíše jako nějaké pasti, do kterých se snadno chytáme, protože je neumíme správně používat. Samotné technologie jako takové tedy nepředstavují podle Wajcman nějakou velkou hrozbu, či hlavní příčinu tohoto jevu, i když s ním jistě velkou mírou souvisí.

Příčinou paradoxu jsou tedy částečně dané okolnosti, které můžeme více či méně ovlivnit, tj. například náš příjem, pracovní doba, to, jestli máme rodinu, a tak dále. Částečně jsme ovšem příčinou ale my sami, neboť je pouze na nás, jak si svůj čas uspořádáme, jaké do něj zahrneme aktivity a jak naložíme s moderními technologiemi, které jsou nám k dispozici.

6 SROVNÁNÍ MYŠLENEK ERIKSENA, ROSY, TURKLE A WAJCMAN

Záměrem dosavadního výkladu bylo přiblížit základní myšlenky předních autorů a autorek zabývajících se v současnosti fenoménem sociálního zrychlení a paradoxem časového presu. Tato kapitola bude nyní věnována vzájemnému kritickému srovnání jednotlivých teoretických přístupů, tedy analýze jejich odlišností i podobností, a poukázání na případná místa, kde se jednotlivé přístupy vzájemně překrývají. V samém závěru pak budou výsledky dosavadního bádání obecně shrnuty, a na jejich základě bude nabídnuta odpověď na otázku ohledně příčin time pressure paradoxu, resp. faktorů, které se na jeho vzniku podílejí.

6.1 Porovnání teorií Hartmuta Rosy a Judy Wajcman

Naše společnost má mít nyní díky novým technologiím mnohem více času, přesto lidé ale cítí, že mají naopak času méně. Zdá se, že mají moc práce a nestíhají dělat to, co by chtěli, nebo to, co by měli. Pak se dostávají do časového presu. Čas lidi jakoby tlačí a u mnoha z nich vzrůstá stres. Rosa i Wajcman hledají příčiny toho, proč se tak děje a popisují a analyzují jevy ve společnosti, které s tímto paradoxem souvisejí.

Hartmut Rosa se na celý problém dívá více obecně. Dívá se na společnost jako celek a spíše se zaměřuje na její zrychlení, než na pocity lidí, jako je stres, nebo tlačení časem. Jako hlavní příčinu udává vlastně nástup a vývoj nových technologií a vynálezů. Říká, že s každým novým vynálezem přicházela i nová vlna zrychlení západní společnosti. Je třeba podotknout, že tento problém se tedy týká pouze vyspělých zemí. Dívá se na jednotlivé součásti života, které nás ovlivňují jako celek, tj. například na ekonomii, kulturu, na dopravu a další. Společnost vnímá jako masu lidí, kteří chtějí všechno rychle, lépe a jednoduše. Západní kapitalistická společnost klade na společnost velké nároky, podporuje produktivitu, volný čas bere jako neproduktivní. To vše pohání celou společnost. Technologie jsou pro nás spíše zlo, které nás připravuje o spoustu času a mnoho věcí činí spíše složitějšími, než jednoduššími. Zrychlení je tedy podle něj zapříčiněno hlavně technologiemi a novými věcmi, které mění celou společnost jako takovou. Mění její kulturu, ekonomii, mění to, jak lidé vnímají svět a jak se chovají, což se právě ve výsledku odráží právě na chodu celé společnosti. Technologie sice umožnily

urychlení a usnadnění mnoha věcí, ale v důsledku toho se také změnilo nastavení společnosti a očekávání od lidí, čemuž se více do hloubky věnuje pak spíše Judy Wajcman.

Judy Wajcman se na paradox dívá spíše z pohledu jednotlivých lidí. Sleduje, jak žijí – jakých rodinách, jestli mají děti nebo partnera, v jakých se pohybují sociálních vrstvách, tj. jestli jsou bohatí, chudí, vzdělaní apod. Dále sleduje, kolik času každý z nich má a jak moc volně s ním mohou nakládat a uspořádat si aktivity, což závisí právě na zmíněných okolnostech. Záleží na tom, jaký mají příjem, jakou práci, jestli mají rodinu, nebo žijí sami a na dalších aspektech. Zde hraje roli právě i nastavení celé společnosti, jako je ekonomika, kultura a další, čemuž se věnuje spíše obecně Rosa. Wajcman jeho teorii kriticky rozvíjí a upřesňuje. To, jak je společnost nastavená, se odráží v rychlosti a pochodech nebo činnostech všech lidí. Zkoumá různé sociální skupiny lidí z hlediska toho, jak jednotliví lidé vůbec čas vnímají a jak se postupně změnilo celkové pojetí času.

Stejně jako Rosa sleduje také, jak jsou lidé ovlivňováni právě novými technologiemi. Jejím centrálním argumentem je, že jednotliví lidé nejsou pasivními oběťmi technologicky vedené, zrychlující se síly modernity a je spíše pravděpodobné, že někteří lidé mohou pociťovat, že svět je stále rychlejší, zatímco jiní ne. Někteří si užívají dynamiku modernity, zatímco jiní jsou utlačováni časovým presem, zaneprázdněností a rychlostí.¹⁰⁶ Technologie tudíž nevidí tolik kriticky jako Rosa, který podotýká, že právě technologie jsou tím hlavním motorem, který pohání všechny části našeho života, které pak ovlivňují životy nás všech, jako jednotlivců. Nevnímá je tedy pouze jako jednu z příčin zrychlení. Zkoumá je ještě více do hloubky a analyzuje je ze všech možných stran, přičemž nejdůležitější je to, jak je vlastně vnímají sami lidé, protože právě naše postoje k technologiím se pak odrážejí na našich životech. Snaží se je vidět právě očima běžných lidí. Jak je přijímají, jak je vnímají, jestli jim pomáhají, nebo jestli jim naopak ztěžují život. Wajcman má tendenci zaměřovat se zejména na technologie denního užití, od myčky po mobilní telefon a redukuje tak Rosovu teorii o sociálním zrychlení pouze na technologie,

---

¹⁰⁶ VOSTAL, Filip. Acceleration Approximating Science and Technology Studies: On Judy Wajcman's Recent Oeuvre. *Science, Technology & Human Values*, roč. 44, č. 4, s. 692.

příčemž Rosa poukazuje na to, že to nelze a v jeho teorii se tak zaměřuje i právě i na další příčiny zrychlení, jako je kapitalismus, který pohání ekonomiku a mění kulturní zvyky.

Zde hraje roli právě i nastavení celé společnosti, jako je ekonomika, kultura a další, čemuž se věnuje spíše obecně Rosa. To, jak je společnost nastavená, se odráží v rychlosti a pochodech nebo činnostech všech lidí. Zkoumá různé sociální skupiny lidí z hlediska toho, jak jednotliví lidé vůbec čas vnímají a jak se postupně změnilo celkové pojetí času.

Wajcman uvádí, že díky novějším a novějším technologiím nyní žijeme v technosociálním prostředí, kde komunikace, úkoly spojené s prací a řešení různých problémů umožňují rychlejší průběh dané činnosti.¹⁰⁷ Tudíž by nám hypoteticky měli ušetřit čas, jak se ale zdá, není tomu tak. U technologií spatřuje problém zejména v tom, že je nepoužíváme tak, jak bychom měli, k tomu účelu, za jakým byli vytvořeny, a tak pociťujeme, že nám kradou čas. Což je podle ní tedy jedna z možných příčin paradoxu. Další příčinou může být pak problém množství a objemu v moderní společnosti, který pozoruje Rosa. Společně s vývojem technologií, které přinesly nové možnosti se navýšilo i množství práce, kterou je třeba udělat. Zvýšil se objem nebo množství procestovaných vzdáleností, počet odeslaných a přijatých zpráv, množství vyprodukovaného zboží, ale také například počet činností za daný časový úsek a vše roste exponenciálně, stejně tak jako celosvětová populace, nebo vývoj nových technologií, či odeslaných e-mailů.¹⁰⁸ Stejnou myšlenku, zmíněnou již v úvodní části, uvádí i Eriksen. Počet všeho narůstá během stále kratší doby. Stočí-li se taková křivka prudce doprava nahoru, znamená to, že se do stejného časového úseku musí vejít více událostí.¹⁰⁹

Myslím si, že je dobré brát v potaz obě teorie dohromady. Žijeme v různých kulturách, kde jsou nějaké zaběhlé stereotypy, různé ekonomiky, které jsou nějak nastavené. V každé zemi panuje nějaký systém. Každá skupina lidí nebo individuální lidé žijí v různých prostředích, která nás ovlivňují. Zároveň je ale každý člověk individuální, jiný, záleží na jeho cílech, plánech, myšlenkách, rozhodnutích, jestli žije sám, v rodině,

---

¹⁰⁷ VOSTAL, *Acceleration Approximating Science and Technology Studies*, s. 692.

¹⁰⁸ ROSA, *Social Acceleration*, s. 65.

¹⁰⁹ ERIKSEN, *Tyranie okamžiku*, s. 102.

jaký má charakter, jestli je to lenoch, flegmatik, aktivní člověk. Každý jsme jiný, různé věci v životě máme nastavené jinak, a od toho se také odvíjí náš volný čas a naše nakládání s ním. Jeden může mít tu výhodu, že třeba nemusí chodit pravidelně do práce, nebo může pracovat z domova a plánovat si věci, jak se mu líbí. Jiný zase takovou výhodu mít nemusí. Má třeba děti a musí chodit do práce, aby se uživil. A tohle všechno ovlivňuje volný čas. Nelze proto vše zobecnit a určit nějakou obecnou příčinu toho, proč se cítíme v časovém presu. U každého je tato příčina mírně odlišná.

Obecně lze ale říci – a vyplývá to i z dostupných odborných poznatků a výše zmíněných studií –, že dnešní společnost je uspěchaná a mnoho věcí okolo nás na člověka klade velké nároky. Náš čas je fragmentován na malé části, řídíme se podle stanovených hodin, určujeme si, kdy kde máme být, přičemž nám do takto naplánovaných činností může kdykoliv něco skočit. Prodlouží se schůzka, musí se dokončit důležitý hovor, někde vznikne problém, který se musí neprodleně vyřešit (opět zde vidíme slovo „muset“, které v tomto světě opravdu hraje významnou roli). Někdo od nás něco očekává, že bude splněno, aby se mohl posunout dále, tudíž je z jedné strany vyvíjen nátlak na někoho, kdo vyvíjí nátlak na někoho dalšího, aby byla požadovaná věc včas splněna.

Nejsou to jen lidé, kteří si takovéto prostředí mezi sebou vytvářejí. Náš čas ovlivňuje například i počasí. Stačí, když v zimě někde začne hustě nepřetržitě sněžit, či se vytvoří náledí. V novinách pak často vidáme články o tom, kde všude se tvoří kolony, protože se ze silnic nestíhá včas odklízet sněh. A opět tu máme slovo nestíhat. Náledí může způsobit nehodu a vy jste zrovna potřebovali být včas doma z práce, abyste vyzvedli děti z kroužku a dostáváte se do časové tísně. Mnoho lidí bez auta je závislých na autobusové dopravě, která ovšem jezdí podle pevně daného jízdního řádu, a tak se občas stane to, že si člověk řekne: „Tenhle bus už nestihnu. Musím počkat na ten další.“ Přičemž čekání a následná doba strávená v autobusu mu zabere také nějaký čas, který by mohl věnovat už dávno něčemu jinému. Náš svět je dynamický a plný zvratů a neočekávaných příhod. Věci se mohou během sekund změnit a my musíme přehodnotit své plány a přizpůsobit se novým věcem, což není mnohdy pro lidi jednoduché a i z toho

pramení pocit časového presu. Kvůli takovým zvratům a situacím se život pak zdá hektický.

Celkově lze tedy říci, že obě teorie se vzájemně doplňují, přičemž každá se podrobněji zaměřuje na jiný aspekt dané problematiky, resp. každá přistupuje k dané problematice z poněkud odlišné výzkumné perspektivy. Rosova teorie zkoumá společnost jako celek a to, jak se vlivem technologií mění naše kultura, ekonomika, zkrátka společnost jako taková. Wajcman se zase dívá blíže na životy jednotlivých lidí nebo sociálních skupin, neboť právě to, jak je společnost nastavená – tj. jaká je ekonomie nebo její kultura –, ovlivňuje ve výsledku nás všechny.

6.2 Teorie Hartmuta Rosy v kontrastu s myšlenkami Thomase Eriksena

Velice podobné myšlenky týkající se modernizace a zrychlení společnosti, se kterými ve své teorii pracuje Hartmut Rosa popisuje ve své zmíněné knize *Tyranie okamžiku* i Thomas Eriksen.

První myšlenkou je, že akcelerace má přímou souvislost s vynálezem telegrafu, parního stroje a stále větší měrou ovlivňuje náš každodenní život. Od rodiny, způsobu myšlení až po práci, či spotřební návyky.¹¹⁰ Zde lze vidět, že paradox časového presu je velice komplexní fenomén, který se dotýká téměř veškerých aspektů současného života v individuální i celospolečenské rovině. Rosa ve své teorii pracuje s argumentem, že díky technologiím se daly věci do pohybu, získali jsme více možností jak žít. Ovšem toto obecné nastavení společnosti zároveň ovlivňuje každého jedince zvlášť a jak podotýká Wajcman, měli bychom se tedy zabývat spíše individuálním vnímáním a prožíváním času u jednotlivých lidí. Dle mého názoru ale nelze opomenout právě obecný pohled na paradox, jež nabízí Rosa, neboť celkové nastavení společenských a kulturních zvyků, či ekonomiky je právě rozhodující v tom, jak lidé vnímají svět, rozhodují se, myslí a nakládají se svým životem.

Jak Rosa uvádí, s každým novým objevem a s každou novou technologií přišla nová vlna zrychlení, která současně zapříčinila řadu změn ve společnosti, a to v kultuře,

---

¹¹⁰ ERIKSEN, *Tyranie okamžiku*, s. 7.

ekonomice, zvycích i dalších oblastech. Vliv na naše uvažování a životní styl měl dle Eriksena především vynález knihtisku a průmyslová revoluce. V době před knihtiskem existovaly pouze ručně psané knihy, které sepisovali především mniši. Knihy tudíž byly velice drahé a ne každý si je mohl dovolit. S vynálezem knihtisku a s jeho postupným rozšířením po celé Evropě docházelo ke standardizaci a rozvoji literatury v národních jazycích. Trh se postupně rozšiřoval a vydávaly se i levnější tištěné knihy. Pod jejich vlivem se ustálil jazyk i pohled na svět. Knih tisk ve výsledku zapříčinil rozvoj demokracie a nacionalismu.¹¹¹

Dá se tedy říci, že součástí nové, abstraktní společnosti, o které jsme hovořili již v počáteční části práce, se velké skupiny obyvatelstva stávaly postupně nejprve tedy díky knihtisku, později díky masovým sdělovacím prostředkům, jako jsou například noviny a také díky zavedení povinné školní docházky. Taková abstraktní společnost se skládala z jednotlivých lidí, kteří fungují jako jednotlivé součástky, které bylo ale možné v pozdější době lehce nahradit. Znalosti a dovednosti jedince už nebyly jedinečné, ale standardizované. Jednoho člověka mohl snadno nahradit jiný. Tato možnost se projevila zejména během průmyslové revoluce v 18. a 19. století. V tradičních řemeslech se dovednosti převáděly z mistra na učně, v továrnách je ale výroba standardizovaná.¹¹² Industriální výroba tedy synchronizuje práci a standardizuje výrobky. Zatímco v řemeslné společnosti byl každý kus jedinečný. Dnešní výrobky jednoho typu jsou všechny identické a pokud se nějaký odlišuje, pak je vadný. Podobně lze vidět pak moderní společnost. Modernita synchronizuje a standardizuje velké masy lidí a zakládá se na společném, mechanickém, objektivním čase. Koordinuje pohyb a myšlení nesmírného množství lidí.¹¹³

Důležitou roli hraje lineární čas, kterému se ale, jak se zdá, v dnešní moderní době příliš nedaří. Rosa uvádí, že v raných modernizovaných společnostech začalo převládat lineární vnímání času, které nahrazuje cyklické vnímání času (čas založený na opakování přírodních jevů a ročních období) nezvratnou linií, která vede z minulosti skrze přítomnost do budoucnosti, přičemž budoucnost je daná nebo uzavřená.

---

¹¹¹ ERIKSEN, *Tyranie okamžiku*, s. 50.

¹¹² ERIKSEN, *Tyranie okamžiku*, s. 51.

¹¹³ ERIKSEN, *Tyranie okamžiku*, s. 52.

V současné vysoce moderní společnosti dominuje spíše lineární vnímání času s otevřenou budoucností.¹¹⁴ Eriksen vnímá tento časový posun stejně a uvádí, že současné vnímání času už zřejmě není dostatečně lineární. Hodiny odměřují časový cyklus dvaceti čtyř hodin, který se každý den opakuje. Začne-li člověk dělit čas na malinké kousky a překročí-li určitou hranici, stane se z času jediný hysterický moment, který se neustále posouvá, ale nikam nesměřuje. Moderní společnost byla nejspíše úspěšná ve veškerých snahách o modernizaci, efektivizaci a zvyšování výkonnosti, ovšem změny probíhají už tak rychle, že k nim nestihneme zaujmout stanovisko a pokud se neustále něco děje, neděje se vlastně vůbec nic.¹¹⁵ Za zmínku zde stojí jistě Eriksenův paradox, který říká, že čas je rozčleněn do částek a přestává existovat. Čas se nejeví jako trvání, ale jako okamžik následovaný a doháněný dalším.¹¹⁶

Rosa také uvedl, že se zrychlováním se zároveň leckde vyskytuje také zpomalení. Například v důsledku stále většího počtu aut, které následně vytvářejí kolony. Globalizace směřuje k posunu časoprostorové osy. Přestává platit, že k překonání určité vzdálenosti je třeba určitého času. Nicméně se v běžném životě setkáváme se zpožděními, například při čekání na taxík, nebo v dopravní zácpě.¹¹⁷ Eriksen říká, že jedním z principů uspěchanosti je ten, že uspěchanost vyžaduje prostor. Čím více aut existuje, tím více jízdnic pruhů je potřeba. Ovšem pokud není možné prostor rozšířit a počet aut se zvyšuje, pak rychlost klesá, jelikož se tvoří kolony.¹¹⁸ Podobný princip platí i na internetu. Vyžadujeme větší kapacitu a vyšší rychlost. Pokud se na některou z webových stránek pokouší dostat velké množství uživatelů, pak nastane také zpomalení – stránka je přetížena a nenačítá se.¹¹⁹

Wajcman ve své teorii uvedla, že technologie mění myšlení lidí. Díky mobilním telefonům máme možnost být dostupní komukoliv, kdekoliv a kdykoliv, což má za následek stupňující se potřebu neustále kontrolovat své zařízení a očekávání velmi rychlé odpovědi v případě kontaktování nějaké osoby. Zmizely prostoje mezi odeslanou

---

¹¹⁴ ROSA, *Social Acceleration*, s. 6.

¹¹⁵ ERIKSEN, *Tyranie okamžiku*, s. 53.

¹¹⁶ ERIKSEN, *Tyranie okamžiku*, s. 124.

¹¹⁷ ERIKSEN, *Tyranie okamžiku*, s. 56.

¹¹⁸ ERIKSEN, *Tyranie okamžiku*, s. 71.

¹¹⁹ ERIKSEN, *Tyranie okamžiku*, s. 77.

a přijatou zprávou, říká Eriksen. V době dopisů mohla odpověď přijít za týden či dokonce měsíc, člověk se mohl mezitím vrátit ke své práci, nicméně v dnešní době sociálních sítí a e-mailů člověk odešle zprávu a odpověď očekává během hodin, či minut, někdy dokonce už i sekund. Zprávy a články v novinách se zkracují, nejsou tolik kvalitní zejména co se týče pravopisných chyb, člověk si nedává tolik pozor na to, co píše, důležité je, aby se odpovědi dostalo co nejdříve.¹²⁰ Do mobilních zpráv se často vyjadřujeme zkratkovitě, či pouze emotikonami. Dalo by se možná mluvit i o novém elektronickém jazyce. Dále podotýká, že v době, kdy existovalo jen několik málo zdrojů informací se lidé mohli do novin začíst na dlouhé hodiny. Dnes ovšem riskují, že stráví-li nad každým článkem déle než okamžik, uteče jim někde něco jiného.¹²¹ Kolem nás je toho přeci tolik, o čem bychom měli vědět a vytvořit si k tomu názor, abychom byli schopni se orientovat v dění kolem nás a komunikovat s ostatními. Jako bychom se snažili být neustále v centru dění, aby nám nic neuniklo. Možná máme strach, že budeme pak vyčleněni z určité sociální skupiny, pokud s ní nebudeme držet krok. Současná komunikace mezi lidmi obecně je také velkým problémem. Poukazuje na něj například Sherry Turkle, která se zabývá tím, jak moderní technologie, a to zejména mobilní telefon, mění naši komunikaci.

6.3 Myšlenky Eriksena v kontrastu s Wajcman a Turkle

Judy Wajcman na technologie nenahlíží tolik kriticky jako Hartmut Rosa. U technologií spatřuje problém zejména v tom, že je nepoužíváme tak, jak bychom měli, k tomu účelu, za jakým byly vytvořeny, a tak pociťujeme, že nám kradou čas. Technologie tudíž nevidí jako takové velké zlo, nýbrž jen poukazuje na to, že k nim jednotliví lidé musí změnit přístup, což je na rozhodnutí každého z nás. Eriksen nám předkládá své příklady tohoto jevu a taktéž uvádí, že technologické inovace v minulosti přinesly mnohem pronikavější a často úplně jiné výsledky, než jejich vynálezci předpokládali. Například telefon. Mnozí tento vynález považovali zpočátku za hračku bez praktického využití a málokdo tušil, že se díky němu změní sídelní struktury. Měl vliv především na skupiny, které musely být v pravidelném kontaktu se svými kolegy nebo zákazníky. Než se telefon ve 20. století ujal ve středostavovských domácnostech, bydlívali profesionální politici v určitých čtvrtích

---

¹²⁰ ERIKSEN, *Tyranie okamžiku*, s. 63.

¹²¹ ERIKSEN, *Tyranie okamžiku*, s. 117.

pohromadě a mohli se tak po večerech scházet, což bylo velmi praktické. S příchodem telefonu mohli politici najednou bydlet kdekoli a mnozí z nich se z center odstěhovali.¹²²

V práci byla rovněž zmíněna funkce vynálezu a rozšíření hodin na proměnu vnímání času a na transformaci celkové časové organizace společnosti. Zatímco původně sloužily hodiny pouze ke svolávání k modlitbám, dnes tvoří jakýsi hlavní pilíř života. Dalším příkladem může být třeba psací stroj, který v roce 1867 vynalezl jistý dánský farář a měl usnadnit psaní slepým a silně slabozrakým. Zavedení psacího stroje pak ve velmi krátkém času způsobilo revoluci v produkci textů. V rozvinuté industriální společnosti se zefektivnila práce mnoha sekretářek a zrychlilo a zjednodušilo se i vydávání textů. Psací stroj, který byl původně vyvinutý pro zrakově postižené s sebou přinesl řadu dalších změn ve společnosti. Měl vliv na dělbu práce, vzniklo tedy nové povolání, sekretářky, vedl k větší rychlosti, přesnosti při psaní, ale také k anonymitě a odstupu pisatele od textu, tudíž nepochybně vyvolal změny v celkovém lidském uvažování, tak jako dnes vidíme i nyníjších moderních technologií.¹²³

Vrátíme-li se k telefonu, vyvstane nám na mysli otázka, kdo mohl v předchozích společnostech předvídat, že jeho neaktivnějším uživatelem bude mládež, která bude posílat textové zprávy, sdílet fotografie a komunikovat přes sociální sítě? Jak podotýká ve své knize Sherry Turkle, právě současné mobilní telefony nás odcizují, nicméně jak uvádí Eriksen, tento jev byl pozorovatelný již v industriální společnosti, kdy se díky telefonům lidé od sebe odstěhovali. Není nutné se scházet, protože máme možnost komunikovat na dálku a technologie tudíž opět vidí o něco kritičtěji, než Judy Wajcman. Nicméně říká, že je nutné, aby se lidé s takovými technologiemi naučili lépe pracovat, což koresponduje s názorem Wajcman. Wajcman říká, že technologie fungují jako pasti, do kterých se snadno chytáme. A to bychom neměli dopustit. Nutno podotknout, že technologiemi je velmi snadné nechat se strhnout. Opět narážíme na problém současné společnosti a tj. to, že zde existuje přemíra informací a možností využití času. Existuje více webových stránek, článků, knih, časopisů, videí, her, které pokud nás zaujmou, pak nad nimi můžeme strávit i mnoho hodin. Článek na určité webové stránce mívá kolem

---

¹²² ERIKSEN, *Tyranie okamžiku*, s. 30.

¹²³ ERIKSEN, *Tyranie okamžiku*, s. 30.

sebe odkazy na další články, stejně tak pokud sledujeme video například na YouTube, to má kolem sebe také další návrhy videí, které by nás mohly zajímat. A pak se člověk proklikává články nebo videy a často zapomíná na čas.

Vrátíme-li se zpět k problému odstup, či odcizenosti, Eriksen uvádí další myšlenky. Díky zavedení internetu čas, pomocí něhož bylo možné udržovat odstup, či navodit blízkost, zmizel. Díky globální telekomunikaci založené na satelitním přenosu signálu, fungujeme jako body propojené pomocí Sítě a nezáleží přitom na tom, kde se zrovna nacházíme. Zprávu nebo e-mail lze posílat z Prahy někomu do Londýna a v televizi kdekoliv v České republice lze sledovat přímý přenos fotbalového utkání například z Belgie.¹²⁴ Z tohoto pohledu pramení i pojem „globální vesnice“ jímž se proslavil teoretik médií Marshall McLuhan. Paul Virilio, jeden z teoretiků rychlosti, McLuhanův optimismus příliš nesdílí a mluví spíše o globálním velkoměstě, které se vyznačuje anonymitou a dezintegrací, kde všichni komunikují se všemi, ale nikdo vlastně pořádně nekomunikuje s nikým. Mluvíme vlastně o nadvládě času nad prostorem.¹²⁵ Se stejnými myšlenkami pracuje i Turkle, která uvádí, že skrze sociální sítě máme možnost komunikovat s mnoha lidmi, které ani pořádně neznáme. Nicméně mnohem důležitější je podle ní právě komunikace s našimi nejbližšími, s těmi, se kterými můžeme hovořit v realitě a nejen po síti, a vytvořit si tak skutečné vztahy.

S přenosnými zařízeními, jako je například mobilní telefon je právě spojeno neustálé odesílání a přijímání zpráv, obrázků a informací, které následně vyvolávají stres, úzkost z očekávání nových informací a odpovědí. Zároveň nás právě upozornění na ně vyrušují od práce jak v zaměstnání, tak doma i na veřejnosti. Eriksen například uvádí, že největší část jeho pracovního dne pohltí právě tyto izolované, drobné pracovní úkoly, jako je vyřizování e-mailů, řešení zpráv z messengeru, čtení článků, korektury a další, aniž by se dostal k tomu, co tvoří skutečný důvod jeho přítomnosti na pracovišti, tj., práce na výzkumu. Během pracovní doby je zřídka čas na to, aby si člověk něco promyslel nebo přečetl více jak dvě strany článku. Na to, aby akademičtí pracovníci vyprodukovali delší článek využívají nočních hodin, či víkendů, kdy jsou pokud možno z dosahu

---

¹²⁴ ERIKSEN, *Tyranie okamžiku*, s. 56.

¹²⁵ ERIKSEN, *Tyranie okamžiku*, s. 57.

telefonu.¹²⁶ Říká, že nemáme už zřejmě čas, zaobírat se velkými projekty, či hlubšími myšlenkami, protože nám na stolech leží mnoho jiných, menších úkolů.¹²⁷ Wajcman ale uvádí, že tato zařízení nám přinášejí i mnoho pozitivních implikací. Upevňují sociální vztahy, pomáhají nám při uspořádání našeho času. Tomlinson měl pravdu, když řekl, že zrychlení často zažíváme právě před obrazovkami našich zařízení, bez toho, aniž bychom opustili židli, či postel.¹²⁸ Nicméně Wajcman právě podotýká, že se musíme učit, jak si organizovat a usnadňovat čas, právě skrze správné užití technologií. Musíme k nim přehodnotit naše postoje a využívat je efektivněji a uvědoměleji – tak, aby nám nekradly čas.

---

¹²⁶ ERIKSEN, *Tyranie okamžiku*, s. 122.

¹²⁷ ERIKSEN, *Tyranie okamžiku*, s. 7

¹²⁸ TOMLINSON, John. *The Culture of Speed: The Coming of Immediacy*. London: Sage Publications, 2007, s. 5.

7 ZÁVĚR

Time pressure paradox je velice komplexní téma, které se dotýká všech možných sfér našeho života a v dnešní době nelze s jistotou určit jednu zásadní příčinu toho, proč se tak děje. Stále se jedná o velmi nový fenomén, ke kterému je sepsáno prozatím jen velmi málo odborných zdrojů a je nutné ho v budoucnu podrobit dalšímu hlubšímu zkoumání. V současnosti, na základě dosavadního stavu bádání, lze tedy pouze nastínit jeho různé možné příčiny.

Thomas Eriksen říká, že se nacházíme v informační společnosti, která je doslova přehlcená informacemi, které někteří nezvládají zpracovávat. Od Rosy jsme se dozvěděli, že žijeme ve stále se zrychlující společnosti, což způsobily právě nové technologie, které zapříčinily nové nastavení společnosti. Zrychlení tak pohání nejen technologie, ale i ekonomika, nebo kapitalistický systém. Příčinou časového presu je pak zvyšující se objem a množství všeho kolem nás, což na nás uvaluje mnohem více práce, než dříve, a tak nám v konečném důsledku technologie ani moc nepomáhají, naopak nám v současné době spíše přitěžují. Žijeme ve světě plném informací a zlepšující se technologie nám umožňují stále rychlejší a efektivnější zacházení s nimi, jejich vyhodnocování, zpracování, výměna dnes probíhá v řádu minut či sekund, přičemž v minulosti to byly dny, či týdny. Velkou roli tedy v současnosti hrají komunikační technologie, zejména mobilní telefon. Ten nám dává možnost být okamžitě ve spojení s kýmkoliv, kdekoliv a kdykoliv, ačkoliv to nebyl, jak jsme se dozvěděli vůbec jeho prvotní účel. U nových technologií není nikdy dopředu jisté, k čemu budou v budoucnu sloužit. Wajcman tak poukazuje na to, že nejsme schopni technologie používat tak, jak bychom měli a pokud bychom k nim náš přístup změnili, pak by nám mohly být velice užitečné a nemusely by nám krást tolik času. Turkle pak uvedla, že právě díky zavedení internetu a současných chytrých mobilních telefonů se změnila komunikační struktury a tyto technologie viní za současný stav lidské komunikace. Ve společnosti byly nastoleny nové zvyky, většina komunikace probíhá skrze obrazovky telefonů, či počítačů a to může ústít v různé sociální úzkosti, či fobie, neboť někteří z nás pak nejsou schopni komunikovat v reálném životě. Je nutné se naučit s komunikačními technologiemi pracovat efektivně a zároveň komunikovat více mezi sebou v reálném čase, protože jedině tak lze poznávat sami sebe, ostatní, upevňovat vztahy a řešit problémy. Nicméně Wajcman tvrdí, že sociální vztahy jsou zprostředkovávány i skrze technologie, přičemž nám přinášejí budto

více svobody, nebo další omezení v životě. Wajcman se pak ve své teorii mimo jiné zabývá více do hloubky vnímáním času jednotlivých skupin lidí a říká, že to, jestli se cítíme v časovém presu ovlivňují podmínky, ve kterých žijeme. Záleží na naší práci, jestli máme děti, jestli je dotyčný člověk mužem nebo ženou. Z těchto skutečností se pak odvíjí i to, jak volně si můžeme náš čas uspořádat. Jak sama tvrdí, Rosova teorie sociálního zrychlení slouží jako velmi dobrý a relevantní podklad pro celý problém, nicméně je nutné zkoumat příčiny časového presu přímo u jednotlivých lidí, či skupin lidí. Ve své teorii tak předkládá mnoho empirických výzkumů, týkajících se subjektivního vnímání času například žen, či mužů, lidí s různou pracovní dobou a další.

Vydává se velice dobrou cestou, nicméně pro lepší objasnění příčin je nutné jít ještě více do hloubky a zkoumat opravdu subjektivní pocity jednotlivých lidí v závislosti na jejich každodenním životě a technologiích, které používají a ptát se, který moment, činnost, či situace způsobila určitý stres z nedostatku času. Pocit časového presu je zkrátka individuální. Nicméně se potvrdilo, že je tento fenomén velice komplexní a dotýká se mnoha sfér našeho života, které spolu vzájemně souvisejí, tudíž existuje více příčin tohoto jevu. Obecně jsou hlavními příčinami tedy obrovské množství informací, které někteří nezvládají, či nestíhají zpracovávat. Dále zvyšující se objem a množství všeho kolem nás, což na nás uvaluje mnohem více práce, než dříve a je to způsobeno zejména kapitalistickým systémem a také právě vyspělejšími technologiemi, díky kterým máme i více možností. Technologie jsou zároveň také samotnou příčinou, neboť u nich nikdy není dopředu jisté, k čemu budou v budoucnu sloužit a jakým způsobem s nimi lidé budou nakládat. Jako příklad jsme si uvedli mobilní telefon, který nám slouží jako multifunkční zařízení pro různé činnosti od spojení se světem, přes focení po hraní her, přičemž mnozí z nás jej nejsou schopni využívat efektivně, a tak se skrze něj o čas okrádají, než aby jim byl k užítku a čas jim ušetřil. Posledním aspektem, který různě ovlivňuje pocit časového presu jsou podmínky, ve kterých jednotliví lidé žijí. Právě ty pak mohou být příčinou časového presu, jelikož se každý z nás snaží rozvrhnout si svůj pracovní a volný čas a v závislosti na nich k tomu máme různě volnou ruku. Oba časy pak mohou být jakkoliv narušovány, či se projeví tzv. multitasking a celkový čas je pak velmi roztříštěný a navozuje pocit časového presu. A právě to je třeba zkoumat ještě více do hloubky, neboť předchozí příčiny jsou spíše obecného rázu. My se potřebujeme zaměřit i na individuální pocity, které by pomohly lépe definovat příčiny a možná i pomoci lidem v lepším a efektivnějším uspořádání života, bez zbytečného spěchu.

8 ZDROJE

ADAM, Barbara. *Time*. Cambridge: Polity Press, 2004. ISBN 0-7456-2778-1.

ERIKSEN, Thomas H. *Tyranie okamžiku*. 3. vyd. Brno: Doplněk, 2018. ISBN 978-80-7239-335-0.

GROTHAUS, Michael. What happened when I ditched my smartphone for a paper planner. *FastCompany* [online]. [cit. 2019-2-22]. Dostupné z: <https://www.fastcompany.com/40400970/what-happened-when-i-ditched-my-smartphone-for-a-paper-planner>.

HARVEY, David. *Záhada kapitálu: Přežije kapitalismus svou poslední krizi?* Praha: Rybka Publishers, 2012. ISBN 978-80-87067-28-4.

KOUDELKA, Ferdinand. Modernizace. *Sociologická encyklopedie* [online]. [cit. 2018-11-2]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Modernizace>.

LILLIE, Ben. Places we don't want to go: Sherry Turkle at TED2012. *TEDBlog* [online]. [cit. 2019-3-22]. Dostupné z: <https://blog.ted.com/places-we-dont-want-to-go-sherry-turkle-at-ted2012/>.

LINHART, J., PETRUSEK, M., VODÁKOVÁ, A., MAŘÍKOVÁ, Hana. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-310-5.

LOEB, Zachary. The social construction of acceleration, a review of Judy Wajcman, *Pressed for Time: The Acceleration of Life in Digital Capitalism* (Chicago, 2014). *b2o* [online]. [cit. 2018-11-23]. Dostupné z: <https://www.boundary2.org/2015/09/the-social-construction-of-acceleration/>.

MARTIN, Brian. Review of *Pressed for time*. *IEEE Technology & Society Magazine* [online]. [cit. 2018-11-16]. Dostupné z: <https://www.bmartin.cc/pubs/17BRts.html>.

MATĚJČKOVÁ, Tereza. Dokážeme vystoupit z příliš rychlého životního tempa? *Česká pozice* [online]. [cit. 2018-11-16]. Dostupné z: http://ceskapozice.lidovky.cz/dokazeme-vystoupit-z-prilis-rychleho-zivotniho-tempa-p1k-/recenze.aspx?c=A130828_094234_pozice_135462.

NOWOTNY, Helga. *Time: The Modern and Postmodern Experience*. Cambridge: Polity Press, 1994. ISBN 978-0-7456-1837-1.

PÁSKOVÁ, Martina a ZELENKA, Josef. *Výkladový slovník cestovního ruchu*. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj, 2002. ISBN 80-239-0152-4.

PETR, Jaroslav. Mýtus osmi hodin. Jak dlouhá je optimální délka spánku? *100+1* [online]. [cit. 2018-11-2]. Dostupné z: <https://www.stoplusjednicka.cz/mytus-osmi-hodin-jak-dlouha-je-optimalni-delka-spanku>.

ROSA, Hartmut a SCHEUERMAN, William E. (eds.). *High-Speed Society: Social Acceleration, Power, and Modernity*. University Park: Pennsylvania University Press, 2009. ISBN 978-0-271-03417-1.

ROSA, Hartmut. *Social Acceleration: A New Theory of Modernity*. New York: Columbia University Press, 2013. ISBN 978-0-271-03417-1.

ROSA, Hartmut. Social Acceleration: Ethical and Political Consequences of a Desynchronized High-Speed Society. In: ROSA, Hartmut, a SCHEUERMAN, William E. (eds.) *High-Speed Society: Social Acceleration, Power, and Modernity*. University Park: Pennsylvania University Press, 2009, s. 77–111. ISBN 978-0-271-03417-1.

RUBINSTEIN, Joshua S., MEYER, David E., EVANS, Jeffrey S. Executive Control of Cognitive Processes in Task Switching. *Journal of Experimental Psychology* [online]. [cit. 2019-1-18]. Dostupné z: <https://www.apa.org/pubs/journals/releases/xhp274763.pdf>.

SPOUSTA, V. *Metody a formy výchovy ve volném čase*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1996. ISBN 80-210-1275-7.

STEWART, Ian. We have far more time for leisure than our parents – so why are we so stressed? *City A.M.* [online]. [cit. 2019-1-18]. Dostupné z: <http://www.cityam.com/1409020155/we-have-far-more-time-leisure-our-parents-so-why-are-we-so-stressed>.

SUNDRIYAL, Monica. Time-Pressure Paradox. *Digital Communication* [online]. [cit. 2018-11-16] Dostupné z: <https://blogs.baruch.cuny.edu/digitalcombishop/?p=533>.

TOMLINSON, John. *The Culture of Speed: The Coming of Immediacy*. London: Sage Publications, 2007. ISBN 978-1-4129-1202-0.

TURKLE, Sherry. *Alone Together: Why We Expect More from Technology and Less from Each Other*. New York: Basic Books, 2011. ISBN 978-0-465-02234-2.

VARATHAN, Preeti. Modern parents spend more time with their kids than their parents spent with them. *Quartz* [online]. [cit. 2018-11-2] Dostupné z: <https://qz.com/1143092/study-modern-parents-spend-more-time-with-their-kids-than-their-parents-spent-with-them/>.

VOSTAL, Filip. Acceleration Approximating Science and Technology Studies: On Judy Wajcman's Recent Oeuvre. *Science, Technology & Human Values*, roč. 44, č. 4, s. 686–706.

WAJCMAN, Judy. *Pressed for Time: Acceleration of Life in Digital Capitalism*. Chicago: University of Chicago Press, 2015. ISBN 978-0-226-19647-3.

Wikisofia. Postindustriální společnost. *Wikisofia* [online]. [cit. 2019-6-27]. Dostupné z: https://wikisofia.cz/wiki/Postindustri%C3%A1ln%C3%AD_spole%C4%8Dnost.

WITTMANN, Marc. *Felt Time: The Psychology of How We Perceive Time*. Cambridge (Mass.): MIT Press, 2016. ISBN 978-0-262-03402-9.

WOOLSTON, Chris. Multitasking an Stress. *Health Day* [online]. [cit. 2019-1-18]. Dostupné z: <https://consumer.healthday.com/encyclopedia/emotional-health-17/emotional-disorder-news-228/multitasking-and-stress-646052.html>.

9 RESUMÉ

The main aim of the thesis is an introduction of the current phenomenon, time pressure paradox, based on ideas of four different scientists, following comparison of these ideas and determination of the possible causes of this paradox.

The first part includes the description of the very first ideas and reflections of this paradox by Thomas Eriksen and the description of two contemporary major theories of social acceleration developed by Hartmut Rosa and Judy Wajcman. Both of these theories describe the „time-pressure paradox“, i.e. the fact that new technologies actually put us under more time pressure, rather than creating space for more free time which is the original purpose behind their development. Following the Rosa’s theory there is an analysis of changes in interpersonal communication due to the social acceleration by Sherry Turkle.

The second part includes the comparison of all of the main ideas of the authors. At first there is a comparison of the two major theories by Rosa and Wajcman. It is concluded that Rosa’s theory approaches the phenomenon from a macro-sociological and more global perspective, while Wajcman develops a micro-sociological treatment of the phenomenon by comparing subjective experiences thereof of diverse individual persons and social groups. At the end there is a summarizing comparison of some of the main ideas by the four authors. It is discussed whether there are any mutual similarities, contradictions or continuities between the different opinions, and the possible causes of the paradox are outlined afterwards.